

Бэхтсјаг
Баһадзагд

ДЕЛД, ЭПТ ИНЭЛ

Бәхтијар
Ваһабзада

ҮМИДӘ
ҒЕЈКӘЛ
ГОЈУН

Җени ше'рләр

А.А. 2008

БАҚЫ
ЖАЗЫЧЫ
1993

Редактору *ЗИРЭДДИН ГАФАРЛЫ*

Рәссамы *АЛЕКСАНДР ВОЛОВИК*

Бәхтијар Ваһабзаде

В 27 Үмидә һејкәл гојун. Јени ше'рләр, Б.: Јазычы,
1993. 128 сәһ.

В $\frac{47020600-41}{М-656-93}$ 93—93

Аз 2

Нәшријјат директору *ӘКРӘМ ӘЛЛИСЛИ*

© Јазычы, 1993.

ИМАН ТӘМӘЛИ

Еһеј!.. Көз јашында исланды дүнја,
Өзүнү нә тапды, нә данды дүнја.
Һагга тапынанын һаггы јејилди,
Һаггы таптајана «киши» дејилди.

Мәгсәдә чеврилди көдән сахламаг,
Руһани дужудан гәлб азад олду.
Көрүнән дүнјаны биз көрдүк, анчаг
Көрүнмәз дүнјалар бизә јад олду.

Әзилән алчагда, әзән гәлбидә,
Һаггын боғазында зорун гәмәси.
Көјнәдә билмәди бирчә гәлби дә
Јүз һаггын зинданда инилдәмәси.
Вичданын дилини кәсдијимиздән
Гачыр һагг да биздән, Аллаһ да биздән.

Еһеј!.. Көз јашында исланды дүнја,
Аһ чәкди, дад чәкди әмәлимиздән.
Мәрһәмәт истәди биздән бу дүнја,
Биз ону вермәдик, о күсдү биздән.

Һаггын тәрәзиси әјилмиш јаман,
Ағырла јүнкүлү гарышдырмышыг.

Дәрбәдәр салынды көнүлдән иман,
Кәндалашла күлү гарышдырмышыг,
Арзула имканы гарышдырмышыг,
Гәрәзлә вичданы гарышдырмышыг.
Мәзары үстүндә рәһмин, вичданын
Сарај јох, гибләсиз дахма гурмушуг.
Онун да ичиндә тәрс отурмушуг.

Тәрәгги наминә чалышырыг биз,
Бурдан гурдугумуз, ордан учулур.
Унутдуг һәмишә, тәрәгги јалныз
Иман тәмәлиндә бәргәрар олур.
Билмирик јол нәдир, өзүмүз нәјик?
Тәрәгги наминә тәнәззүлдәјик.

Ајыра билмәдик чүрүкдән сафы,
Мин рәнкли кұнаһлар ашды һәддини.
Нәфсә гурбан вериб рәһми, инсафы,
Дағытдыг әхлагын сон сәрһәддини.
Билмәдик тамаһын мин бәласы вар,
Тамаһ кирән евдән сәадәт гачар.

Инсаф јарысыдыр — дедиләр, — динин.
Инсафа түпүрүб дандыг дини дә.
Ағзына даш басыб «Аллаһ» — дејәнин
Бөлдүк нечә јерә әгидәни дә.

Нә ондан олмушуг инди, нә бундан,
Нә динимиз бәлли, нә әгидәмиз.
Чыха да билмирик көһнә ојундан,
Нејләјәк, көһнәнин әсиријик биз.

Чиркабын ичиндә чалханыр Хәзәр,
Биздән јер наразы, көј наразыдыр.
Дашгынлар, учгунлар, бу зәлзәләләр
Дүнјанын инсана е'тиразыдыр.

Ehej!.. Көз јашында исланды дүнја,
Аһ чәкди, дад чәкди әмәлимиздән.
Мәрһәмәт истәди биздән бу дүнја,
Биз ону вермәдик, о күсдү биздән.

17 ијул, 1991

Ш ә к и

ШӘР — ШЕЈТАНА, ХЕЈИР — АЛЛАҺА

«Ах, унудулмуш вәтән, ах, јазыг
вәтән! Дүнјалар титрәди, аләмләр
мајаллаг ашды, фәләкләр бир-биринә
гарышды, милләтләр јухудан ојаныб
көзләрини ачдылар... Бәс сән һарда-
сан, ај бичарә вәтән?»

ЧӘЛИЛ МӘММӘДГУЛУЗАДӘ

1917-чи ил

Дүнја чалхаланды, аләм дәјишди,
Биз дүшә билмирик вәрдишимиздән.
Пахыр үзә дуруб миси дә дешди,
Биз пәрдә асырыг һәлә дә көздән.

Гушларын дилини билән Сүлејман,
Шейтанын дилини билмирмиш јегин.

Дивләр һәм һижләкәр, һәм-дә мәкирли,
Хејирлә дөш-дөшә дуруб дөјүшмәз.
Гырхынчы гапынын килиди сирли,
Онун тилсимиңә һәр ачар дүшмәз.

Хејирин өнүндә тилсимләр сынар,
Итирәр сәһрини, тапмаз бир даһа.
Дүнјада әзәли бир керчәк дә вар:
Шейтан — шәрә мөһтач, хејир — Аллаһа!

11 август, 1991

Ш ә к и

ҺӘМ ОҒУЛ, ҺӘМ АТА

Һамы адиликдән галхыб учалмаг,
Һамы бу милләтә ағсаггал олмаг,
Һамы бу өлкәјә кәтирмәк дејил,
Һамы истәјини алмаг истәјир.
Фәрманы јеринә јетирмәк дејил,
Өлкәјә фәрманлар вермәк истәјир.
«Мәндән ағыллысы тапылмаз» — дејир.

Стол һәрисләри нә јаман чохдур,
Һаны бу Вәтәни дүшүнән үрәк?
Милләтин адындан данышан чохдур,

Милләтин дәрдинә алышан кәрәк.
Көрүнмүр бу јолда нә әввәл, нә сон.
Күн кими бәллидир: једди милјонун
Дәрдини көксүндә јашатмајан кәс
Бу бојда милләтә баш ола билмәз.

Өзүмүз јанырыг өз дәрдимизә,
Дүнјанын гулағы кар олмуш бизә.
Бизим һаггымызы боғур сијасәт,
Һаггы сүбут едән шаһидимиз јох.
Сыфыра дөнүбдүр башсыз бу милләт,
Сыфырлар өнүндә ваһидимиз јох!

Кимисә јендирән, кимәсә јенән,
Үрәји пијләнән, бејни пијләнән,
Вичданы пијләнән тохгарынлылар
Дәрдини нә билсин бу ач милләтин,
Адиңә инсафа мөһтач милләтин.
Халг үчүн јананлар гапы далында,
Халгы талајанлар чаһ-чәлалында.

Һадымыз, күнүмүз чәтин, чох чәтин!
Нәји көзләјирик? Бүтүн милләтин
Үрәји нәбзиндә дөјүнән кәси,
Өзүјлә, достујла, тајфасыјла јох,
Бејүк милләтијлә өјүнән кәси
Таныјан вар исә көстәрсин бизә,
Кәлсин рәһбәр олсун милләтимизә.

Милләт Гарабағда гырылан заман
Оғлунун тојунда чалыб ојнајан
Адамдан милләтә баш ола билмәз,

Бу халгын өзүндән ағыр жүкүнү
Чәкән арабаја гошула билмәз.
Халгын јанғысына аловланмајан,
Чәбһәдә чан верән шәһид әскәри
Өзүңә доғмача өвлад санмајан
Нечә ола биләр халгын рәһбәри?
Бу Вәтән мәнимдир, бу Вәтән сәнин.
Сәнкәрдә әскәрә дәјән күлләнин
Ағысы гәлбиндә көјнәмәјән кәс
Бу бојда милләтә баш ола билмәз.

Милләтчүн јананы көстәрин мәнә,
Инаным мән онун бөјүклүјүнә.
Елә бил илишиб заман заманда.
Нә илә битәчәк бу дәрдин сону?
Шушада, Шеллидә, Кәркичаһанда
Атылан топларын курултусуну
Бакыда евиндә ешитмәјән кәс
Валлаһ, бу милләтә баш ола билмәз.

* * *

Јел әсди, тәрпәнди, динди мәмләкәт,
Компассыз кәмидир инди мәмләкәт,
Һара кетдијини өзү дә билмир.
Лөвбәр илишмишди, заман ачса да
Бир аддым ирәли о кедә билмир.
Сүканчы көстәрин инди сиз мәнә,
Кәлсин далғалары о, јара билсин.
Вериб синәсини ләпәдәјәнә
Кәмини ирәли апара билсин.
Бир оғул көстәрин инди сиз мәнә

Милләтә һәм ата, һәм оғул олсун.
Чох көрдүк халгыны гул едәнләри,
Еләси кәлсин ки, халга гул олсун.
Белә бир намизәд көстәрин мәнә
Доланым башына, дөнүм көзүнә.

6 апрел, 1992

УНУТГАНЛЫГ

*«Јадымыза белә кәтирмәздик ки,
ермәниләр чох-чох әввәл... һазырла-
дыглары һәдсиз-һесабыз бомбаларын
һамысыны бизим башымызда парт-
ладачагмыш...»*

*Бу сәдәдиллијимиз сәбәбилә
чүмләмиз гоншу ермәниләрлә јенә
гәдим сајаг үзрә сулһанә рафтар
едиб раһат вә архајын олмағы вә'з
вә бәјан едирдик вә бу сурәтлә мил-
ләтимизин көзүнү бағлајыб... учуру-
ма сары һазырлајырдыг.*

*Инди ләзымдыр ки, бунлардан
ибрәт алып кәләчәкдә алданмамаға
чалышаг».*

ӨМӘР ФАИГ НЕМАНЗАДӘ

1906-чы ил

Өмәр бәј, һәр сөзүн һајды, һарајды,
Дејилиб елә бил, бу чағымызда.
Сәнин бу фәрјадын сырға олајды,
Даим сәсләнәјди гулағымызда.

Әсрин әввәлини унутмушуг биз,
Салдын јадымыза дүнәнимизи.
Садәгәлблијимиз, тәмизлијимиз
Тарихдә нә гәдәр алдатмыш бизи.

...Ермәни зүлмүндән јүз илдән бәри
Дашдан-даша дәјди бу халгын башы.
Унутду чәкдији мүсибәтләри,
Нијә оғурланды онун јаддашы!

Биз башдан-ајаға рәһмик, шәфгәтик,
О, кин дағарчығы, о, корешәндир.
Биз әввәл инсаныг, сонра милләтик,
О, инсан олмадан милләтләшәндир.

Билирик, тутулуб о, јаман дәрдә,
Гәлбиндә һәмишә кин әзизләјир.
Елә унудуруг, дар дөнкәләрдә,
О, бизи вурмаға мәгам көзләјир.

Билмәдик, ичини кәмирир бу кин,
Сөзү кечмәјәндә үздән һәлимдир.
Унутдуг, нифрәтлә мајаланмышын
Фикри—интигамдыр, гәсди—зүлмдүр.

Мән өз гоншума да кәрчәк оланы,
Чатдыра билмирәм, һаггым кәсилмиш.
Оса јаланыјла бүтүн дүнјаны
Бизим үстүмүзә галдыра билмиш.

Биз боғуб вичданы, гәһр едиб ары,
Шәрә јолдаш олуб һаггы данмарыг.
Һеч вахт унутмарыг јахшылыглары,
Амма писликләри унуданларыг.

Суланыб һәмишә гоншунун бағы,
Бизим архымыздан, шәфгәтимиздән.
Әфсус! Бачармышыг бағышламағы,
Аман диләјәндә дүшмән дә биздән.

Гујруғу әзилир, јумшалырыг биз,
Дејирик, бир даһа о, чалан дејил.
Амма унудуруг, унудуруг биз,
Күдурәт хәстәси сағалан дејил.

Утанмаз, усанмыр бәд әмәлиндән,
Бәләддир унутган хисләтимизә.
Билир дәдәмизин онун әлиндән
Чәкдији зилләтләр дәрс олмур бизә.

Бу јаман хисләти кәлин тәрк едәк,
Тарихи дәрсләри даһа дәрк едәк.
Тәрк едәк, унудаг сојугганлығы,
Унудаг кечмишә унутганлығы.

Даим көзүмүзүн өнүндә дурсун
Кечилән јолларда хејир-шәримиз.
Бу күнү унутсаг, сабаһ, бири күн
Бизи бағышламаз нәвәләримиз.

Дедим, силинмәсин бу ган, бу гада,
Бир дә, күллә изи дағ-дашымыздан.
Јалныз бу күнә јох, биз сабаһа да
Күзкү тутмалыјыг јаддашымыздан.

ЧЭЛЛАД ЈАЗОВ

Шәһәр бир кечәдә гана бәләнди,
Кимсәдән уммадым бу дәрдә имдад.
Маршал рүтбәсијлә һәдијјәләнди
Мәним милләтими ғыран о чәллад.

Күрчү дә, латыш да, рус да далбадал
Онун күлләсинә бир һәдәф олду.
Азадлыг дүшмәни — о ганлы маршал
Ахыр өз төкдүјү ганда боғулду.

Наһаг ган — халгларын синә дағлары
Чәлладың үстүнә һүчума кечди.
Чыхды ғашығына доғрадығлары,
О, өлүм әкмишди, өлүм дә бичди.

25 август, 1991

ЈЕНИЛӘШМИШ ИТТИФАГ

Биләк, «јениләшмиш иттифаг» нәдир?
Бу да башга тәлә, башга һијләдир.
Нәдир јениләшмәк?

Вахтын, заманың
Қор көзүн үстүнә тәзә сүрмәси!
Көрән көзләрәсә күл үфүрмәси.
Јаланың һавада өзүл гурмасы.
Буну-көрәнләрә гулагбурмасы!

Қиминә дојунча, бизә бир ғырыг,
Латышын, естонун һаггы — азадлыг.
Бизим һаггымызса һагсыз бир гулун
Јенә дә гуллауға сәчдә ғылмасы.
О көһнә, о чүрүк бојундуруғун
Бир гәдәр, азачыг бошалдылмасы.
Һәр милләт алдығы һаггына лајиг,
Онлар она лајиг, биз буна лајиг.

Ијул, 1991

ВӘТӘН МӘЧНУНЛУҒУ

Вәтән Мәчнуну шаир Хәлил Рза-
нын Вәтән јолунда шәһид олмуш
оғлу Тәбризин әзиз хатирәсинә

Хәлил, мән нә дејим сәнә бу күндә,
Тәлә ғымајајды бу дәрдә сәни.
Дағ кими дајандын дәрдин өнүндә,
Сындыра билмәди бу дәрд дә сәни.

Дәрди, мүсибәти үздә чәкәнин
Дәрди, мүсибәти заһириндәдир.
Сән ичдән чәкирсән...
көрүрәм, сәнин
Бу чәкилмәз дәрдин чох дәриндәдир.

Вәтәнин јолунда кими ган ағлар,
Кими дә чан верәр...
Сәнсә сән олдун.

Вәтәнчин пулундан кечмәҗәнләр вар,
Доғмача баландан сән кечән олдун.

Дөзүмүн, мәрдлиҗин гәми дә данды,
Донду, чыхаммады дәрәд илиҗиндән.
Кәдәр горхуб гачды, гәм дә утанды,
Сәнин мәрдлиҗиндән, кишилиҗиндән.

Кими сөзлә јашар, кими әмәллә,
Сән гулу олмусан өз әгидәнин.
Тәбризин дүшмәнә атдыгы күллә
Алды барытыны ше'риндән сәнин.

Һағлысан! Јарашмаз сәнә гәм-кәдәр,
Сән өз мәрдлиҗинлә намәрди гандыр!
Јалныз Тәбриз дејил, бүтүн шәһидләр
Сәнин өз мә'нәви өвладларындыр.

Зәрурәт, кејинир тәсадүф дону,
Таледир гисмәтин, Таледир адын.
Еј милләт дәлиси, Вәтән Мәчнуну,
Шәһид олмалыҗды сәнин өвлады.

Дедик: «Гәһрәманлар јатыр мәзарда,
Инди гәһрәманлыг јалныз сөздәдир».
Гәһрәман ахтардыг биз орда-бурда,
Билмәдик, гәһрәман ичимиздәдир.

6 феврал, 1992

АНАН ӨЛСҮН, АЈ ВӘТӘН

Ган ағлајыр синәдә бу күн үрәкләр,
Бу күн карта гојулмуш шәрәфим, шаным.
Јарасыны јалајан бир ширә бәнзәр
Мәним башыбәлалы Азәрбајчаным.

Заман, сән ки, бинәдән һагг доғулмусан.
Сән ки, дүзү әјридән сечән олмусан.
Нә јел өтдү арадан, әјри дүз олдү,
Зүлм мејдан сулады, һагг унудулду.

Мән билмирдим, нечә дә сән чүр'әтлисән,
Биздән шәһид алмаға сәхавәтлисән.
Үзә дуруб бу гәдәр дәнән бәхт кими
Илләримиз өтүшүр гәм карванында.
Тәзә-тәзә мәзарлар өтән вахт кими
Аддымлајыр шәһидләр хијабанында.
Бәрәкәт тохуму тәк биз шәһидләри
Һеј әкирик торпаға үч илдән бәри.

Һәр күнүмүз бир јени салават олдү,
Шәһид дағы синәдә гатбагат олдү.
Һәр очагдан, һәр евдән «аһ» сәси кәлди,
Бир јара сағалмамыш тәзәси кәлди.

Әли јалын, силаһсыз икид оғулар,
Чәкди дүшмән өнүндә синәдән һасар.
Бу Вәтәнин дәрдини чәкән кешикдә,
Бу Вәтәнин кефини чәкән ешикдә.

Вәзифәли кәсләрин

Нә иҗтиһад бар, нә иҗтиһад бар,
Өлбәккә Чәһадәт ая
БЕЗЛИ ОҒЛА
И.М.Ф. Ахундова

О кәсләрин сәнкәри —
Исти кабинетләри!
Кириб топлар дағытмаз
Вәзифә сәнкәринә
Күллә атыр, топ атыр
Онлар бири-биринә.

Онларын нә вечинә, дөрд илдән бәри
Виран гојур ермәни бизим кәндләри.
Күлдүрүрүк бу халга бүтүн дүнјаны,
Анан өлсүн, ај Вәтән, саһибин һаны?

Вәзифә дүшкүнләри түкдән түк сечир,
Бир пиллә галхмаг үчүн һамусдан кечир.
Онлар халгын дәрдинә говрулмаг дејил,
Бу халгы бармағына доламаг истәр.
Дара дүшмүш милләтә гул олмаг дејил,
Һаким олуб Вәтәни таламаг истәр.
Көзү дојмаз удса да дүзү дүнјаны,
Анан өлсүн, ај Вәтән, саһибин һаны?

Мән инди анламышам сағым сол имиш,
Кәнар дүшмән әзәлдән нә кәрәк бизә.
Нифрәт, гисас һиссимиз јаман бол имиш.
Биз гәним кәсилмишик бир-биримизә.
Биз беләјик... Ермәни танымыш бизи.
Өзүмүзү мәһв едән нифрәтимизи
Јөнәлтсәјдик дүшмәнә,
су дуруларды.

Гаршымызда ермәни гујруг буларды.

Сатдылар әгидәни, ешги, мәсләки,
Ләјагәти, намусу бир әшја тәки.

Чох шејимиз сатылды, дөздүк, динмәдик,
«Бир күн сатгынларымыз ајылар» — дедик.
Јох, онлар ајылмады, күл атыб көзә
Торпағы да сатдылар дүшмәнимизә.
Бизим хәјанәтимиз биздән өч алды.
Сатылмамыш көрәсән даһа нә галды?
Күлдүрдүк бу милләтә бүтүн дүнјаны,
Анан өлсүн, ај Вәтән, саһибин һаны?

Ган ағлајыр синәдә бу күн үрәкләр,
Бу күн карта гојулмуш шәрәфим, шаным.
Јарасыны јалајан бир ширә бәнзәр
Мәним башыбәлалы Азәрбајчаным.
Күлдүрүрүк бу халга бүтүн дүнјаны,
Анан өлсүн, ај Вәтән, саһибин һаны?

5 апрел, 1992

ҺӘЛӘ КУНАҢКАРЫҢ

Горхунчдур, килеји көзүндә мин-мин
Һирсини ағзында чејнәјән милләт.
Һәлә кунанкардыр, шәһидләринин
Гисасы көнлүндә көјнәјән милләт.

Дүнәнин өз дәрди галыр дүнәндә,
Јохса гисасымыз јаддашдан итир?
Шәһид оғулларын көзү өнүндә
Һәр күн тәзә-тәзә мәзарлар битир.

Бәрәкәт туму тәк дөрд илдән бәри
Әкирик торпаға биз шәһидләри.
Јеничә газылмыш һәр ачыг гәбир
Һәр күн чәһәләрдән өлү көзләјир.

Бу јердә нә гәмин, нә аһу-зарын
Кимсәнин бојнунда јохдур миннәти.
Өнчәдән газылан бу мазарларын
Һәр бири милләтин өз хәчаләти!

Бәлкә дәфн олунан һеч мејид дејил,
Заман дири-дири дәфн едир бизи.
Һазыр мазарларда биз шәһид дејил,
Бәлкә дәфн едирик мәнлијимизи?!

Бәлкә дә... кор тале, ја да бу дөвран
Көрүнмәз әлләрлә бизә гују газыр:
«Вурушун, икидләр, гәтл олунмадан,
Һәр күн хијабанда гәбриниз һазыр».

Дашмы бағламышыг үрәјимизә?
Зүлмүн габағында биз нијә дондуг?
Бу һазыр мазарлар нә дејир бизә?
Јохса өлүмәми мәнкум олундуг?

Горхунчдур, көзүндә килеји мин-мин
Һирсини дишиндә чәјнәјән милләт.
Һәлә күнаһкардыр, шәһидләринин
Гисасы көнлүндә көјнәјән милләт.

Март, 1992

ГАРДАШДАН КИЛЕЈ

М. Исмајыла

Нә өзбәк, нә гырғыз, нә гаракалпак,
Нә татар, нә түркмән, нә түрк, нә қазаг?
Бунлар бир ананын оғулларыјкән
Гардашын дәрдинә сусурлар нәдән?

Еј өзбәк, еј түркмән, ахы сән мәним
Һәм дин гардашымсан, һәм ган гардашым.
Сәнин дүшмәнинкән мәним дүшмәним,
Дүшмәнин гәсдинә сусан гардашым.

Ганыны төкүрләр ган гардашынын
Сәнинки дејилми төкүлән бу ган?
Түғјана кәлмәдән, бәс сәнин ганын
Нечә сакит ахыр дамарларындан?

Еј мәним дәрдимә бикәнә гардаш,
Сәнә узатдығым гардаш әлијди.
Мәним ајағыма дәјән чыртма даш,
Сәнин үрәјини көјнәтмәлијди.

Амма көјнәтмәди...
инандын јенә
Шимал иблисинин ширин дилинә.
Онун фитвасыјла сән јады тутдун.
Сән даға сөјкәниб мәни унутдун,
Билмәдин анчаг
Тәмәли чүрүкдүр, учулур о дағ.

Буцаға гысанда мәни о азғын,
Дилин бирчә дәфә мәни анмады.

Сөjlә, бәс мүштәрәк әчдадымызын
Ганы-да гәлбиндә гымылданмады?

21 август, 1992

«МЕДАЛЛЫ ДИЛӘНЧИ»

*Бу күн о, әл ачыр кәлиб-кедәнә,
Дүнәнсә өлүмлә о, мәрд көрүшдү.
Өмрүнү Вәтәнә фәда едәнә
Бир медал, бир голтуг ағачы дүшдү.*

*«Медаллы диләнчи» ше'риндән.
Н. ХӘЗРИ.*

Шаир, сән заманын һөкмүнә јандын,
«Медаллы диләнчи» сарсытды мәни.
Көз јашы ичиндә бу күнә јандын,
Ше'ринин алову гарсытды мәни,
Амма бир мәтләби унутдун бәлкә:
Гардаш, ејни дејил Вәтәнлә өлкә.

О, һансы Вәтәнин јолунда дүнән
Итириб гычыны!
О Вәтән һаны?
Нијә бу һалында тутмур әлиндән!
Вәтән унутдуму өз өвладыны!

Кәлин тәзә көзлә бахаг дүнәнә,
Онун о хидмәти бәлкә һәдәрмиш.

Һансы эгидәјә, һансы вәтәнә
Өмрүнү, күнүнү о, гурбан вермиш!

О, әскәр кедәндә «һаггам» — демишди.
Алданды, бу дәрди нә биләјди о!
Вәтән чағрышына о кетмәмишди,
Өлкә чағрышынын әскәријди о.

Буну дәрк етсәјди, бәлкә дә бу күн
Дөшүндә медалы диләнмәзди о.
Өзкә тәлтифијлә өјүнәнләрин
Беләдир тәлеји, беләдир сону.

Заманын фе'линә алданмыш о дә,
О, бу күн, дүнәнин сөз гурбаныдыр.
Күһәһсыз диләнчи алданышында
Күһәһкар кәрдишин өз гурбаныдыр.

Өзкә торпағында өлән әскәри,
Мән дә дүшүнмәдән шәһид санмышам*.
Мән дә ајырмајыб хејирдән шәри,
Јалан көлкәсиндә хумарланмышам.
Вәтәнин саһиб и өзкәсидирсә,
Онун әскәри дә јад олур бизә.

Вәтән торпағыны горујан әскәр,
Шәрәф абидәси, шан һејкәлидир.
Өзкә торпағында чан гојан әскәр,
Дөшдә јад медалы диләнмәлидир.

3 август, 1991

* «416» поемам нәзәрдә тутулур.

ӨЗ ӨЗҮНҮ ТАНЫМАГ

— Бу күн жүз беш өлкә танымыш бизи —
Женичә јаранмыш дөвләтимизи.
Артыг јер үзүндә өз јеримиз вар,
Гаршыда ишыглы күнләримиз вар.
— Гардаш, севинчинә шәрикәм сәнин,
Амма унутма ки, өзкәләринин
Бизи танымасы һәлә шәрт дејил.
Танынмаг, о гәдәр шәрафәт дејил.
Сечәк ичимиздә әјриден дүзү.
Көрәк таныдыгмы өз-өзүмүзү?
Әввәлчә өзүнү танымајан кәс,
Өзүнү дүнјаја таныда билмәз.

27 апрел, 1992

ӘКӘР ГОРУНМАЗСА ИСТИГЛАЛЫМЫЗ

Гәрибә заманда јашадыг, оғул,
Билмәдик маскајла үзүн фәргини.
Валлаһ, сечилмәди һижләдән ағыл,
Билмәдик маскајла үзүн фәргини.

Јашадыг биртәһәр, јаздыг биртәһәр,
Заман бизим үчүн мүстәбид олду.
Дил — ачар өлмады,
ағла кәләнләр

Дилдә килидләнди, дил—килид олду.
Ағлын дедијини демәди дилләр,
Бизи бағышласын азад нәсилләр.

Изләди һамыны горху, тәһлүкә
Һаггын, әдаләтин өлдү анасы.
Олду башдан-баша о бојда өлкә
Мәһкум милләтләрин һәбсханасы.

«Бәрабәр олмалы — дедиләр — һамы»,
Јаса дөндәрдиләр тоју, бајрамы.
Бәрабәр тутулду од-алов суја —
Јахшылар јамана, оғру доғруја.
Һәр шеј алт-үст олду, гарышды аләм,
Бағынын барыны ел дәрәммәди.
Варлыны јохсула дөндәрән гәләм
Јохсулу варлыја дөндәрәммәди.
Һәр шеј өз әксијлә јербәјер олду,
Һамы јохсуллугда бәрабәр олду.

Тапданды әзмимиз, шәхсијјәтимиз,
Мәнлик сүркүн олду, јад олду бизә.
Нә симамыз галды, нә сифәтимиз,
Һамымыз бәнзәдик бир-биримизә.

Јалан зурнасына ојнады өлкә,
Јалан әгидәјә, мәрәма дөндү.
Синәмиз алтында үрәк јеринә
Јалан дилә кәлди, јалан дөјүндү.

Һәлә торпаға да јалан әкдиләр,
Јалан әкилмишди, јалан дәрилди.
Дүнјаја дәмйрдән пәрдә чәкдиләр.
Милләт әсарәти сәадәт билди.

Гаранын үзүндө бә'зән ағ—ләкә!
Вахтын эләжиндә һәр шеј элэнди.
Гәрибә аләмдир,
 галиб бир өлкә
Мәғлуб етдијинә эл ачыр инди.

Азадлыг, сәадәт һаггымдыр мәним,
Аллаһ чох көрмәсин бу һаггы бизә.
Истиглал јолунда гурбанлар вериб
Ахыр јетишмишик истәјимизә.

Ипләр гырылса да, билмирәм һәлә
Ипин учундакы о гармаг нәдир.
Узагдан гурулур бизә мин тәлә,
Шејтанын бармағы евимиздәдир.

Еј хырда милләтләр, ајыг олун сиз
Һәлә чалхаланыр буланыг дәниз.
Вердији вә'дини тез унудан вар,
Буланыг суларда балыг тутан вар.
Кириб гылығына, алыб көнлүнү
Сачы сығаллајыб башы вуран вар,
Аты торбасыјла вурушдуран вар.
Хырда милләтләри «ајыр, бујурла»
Бир-биринин үстә салышдыран вар.
Одлу нөгтәләрдә сәнкијән оду
Пүфләјиб тәзәдән алышдыран вар.

Чыхса да әлиндән халглар, өлкәләр
Өлмәјиб о иблис, о Шејтан һәлә.
Һәлә үмид верир она бәлкәләр,
Дүшмәјиб амирлик тахтындан һәлә.

Үч јүз ил дүнјаја ган уддуран тахт
Чүрүјүб, саһиби инана билмир.
Ондан үз дөндәриб бу дөвран, бу вахт
Бу бөјүк керчәји о гана билмир.
Һәгигәт, әдаләт мәһкәмәсинә
Гол чәкир, голундан утана билмир.
Тәркитмәк истәмир көһнә вәрдиши,
Анлаја билмир ки, гырылыб диши.
Кичик балыглары үјүдә билмәз,
Даһа көһнә јолла о, кедә билмәз,

Јоғрулуб Иблисин мајасы киндән,
Иблис ләззәт алыр өз пислијиндән.
Өлүм анында да эл чәкән дејил,
О өз вәрдишиндән — иблислијиндән.

Инди ки, беләдир...
 Нә дејим артыг?!
Будур дурумумуз, будур һалымыз;
Бизи мәһв елијәр архајынчылыг,
Әкәр горунмазса истиглалымыз!

6—7 ијул, 1992

Ш ә ки

АЛВЕР

Јенә јаман алвер кедир
Уча-уча күрсүләрдә.
Кечә дөнүб күндүз олур,

Чухур дөнүб дүмдүз олур.
Табын варса, дөз бу дөрдө.

Јох, јенә дә һәмән һамам,
Тас һамамын өз тасыдыр.
Һөкм һәмән о һөкүмдүр,
Бир фәрғи вар: һөкмү верән башгасыдыр.

Әввәлки тәк көр нечә дә
Гурбан кедир хејир—шәрә.
Јалтағлығы беһ верирләр
Даһа бөјүк рүтбәләрә.

Ону сатан, бири алан.
Һәгигәтин синәсиндә
Ат ојнадыр јенә јалан!
«О бөјүкдүр, о даһидир,
Әвәссиздир, илаһидир».

Јарыш кедир... ән санбаллы сөз јарышы —
Тәрифләрин кур јағышы.
Көј курлајыр, шимшәк чахыр,
Бу күрсүдән о күрсүјә
Ширин-шәкәр тәриф јағыр.

Сән атанын қору дајан!
Дүнәнинә бах бир утан!
Дүнән басыб салонлары кур сәсинә
Сөјлә, һәмән бу сөзләри
Демирдинми өзкәсинә?
Еј мин рәнкли бугәләмун,
Инсан дејил, сән һәшәрат, сән бәзәксән.
Бу сөзләри, тәрифләри

Сән сабаһ да башгасына дејәчәксән.
Инсанлығы, ләјагәти,
Кишилији, дәјанәти,
Өз вәзифә тамаһына гурбан верән
шәрәфсизләр,
Јалтағлығы рүшвәт вериб
Бөјүјүндән рүтбә көзләр.
Нә дејәсән беләсинә?
Тәпик вуран оғул кәрәк
Онун тәриф шәләсинә!
Амма инди нејләјәсән,
Онлар чәкир бу Вәтәнин ләззәтини,
Башғалары чәкир анчағ гејрәтини...

Ијул, 1991

КӨЛӘЛИЈӘ СӘДАГӘТ

Һәр күн тәзә көз кәрәк бу бамәзә дүнјаја,
Көһнә көзлә бахырыг амма тәзә дүнјаја!
Вахтын, күнүн газаны һеј гајнајыр, бишмирик,
Заман һәр ан дәјишир, амма биз дәјишмирик.
Гуран чохдан учуруб илләрлә гурдугуну,
Бәркитмәк истәјирик чани-дилдән биз ону.
Сәдагәт — көзәл адәт!
Амма фачиәмиздир көләлијә сәдагәт!
Тәрәзијә гојмадан бир хејирлә мин шәри,
Көһнә балалајкада тәзә маһны чалырлар
Игтидар саһибләри!

Чалыр, эсрә ујушмур о дүнәнин чыр сәси.
Анчаг онлар унудур, күнүн тәзә нәғмәси,
Көһнә балалајканын имканындан јүз дәфә
Јухарыдыр, јухары!
Көһнә сәсә ујушмаз тәзә сәсин ахары.
Билмәјирик бу чыр сәс, сүмүјә дүшән дејил.
Аләт дәјишилмәсә, сәс дә дәјишән дејил.
Карларын өлкәсиндә әсрин дәмир сәсинә
аһәнк тутан олмушуг.
Қорларын мәчлисиндә күзкү сатан олмушуг.

Билмәлијик бир дәфә, дүнја о дүнја дејил.
Сатан һәмән сатандыр,
сөвда о сөвда дејил.
Базар һәмән базардыр,
гијмәт о гијмәт дејил.
Узә дурмуш һәгигәт, бу о һәгигәт дејил.
Тәлә һәмән тәләдир, гуран о гуран дејил.
Көлә һәмән көләдир, заман о заман дејил.
Дашмаг вахты чатыбдыр, биз нә гәдәр гајнајаг?
Мәрқәзин чалдығына, јенәдәми ојнајаг?
Нә вахт биләчәјик биз
Мүт'илик — милләтләри дәфн етмиш дири-дири,
Мүт'илик — һәр мөгамда азадлығын зәнчири!

2 август, 1991

ДАҒЫЛАН ҺЕЈКӘЛЛӘР

(Бақыда партија рәһбәрләринин һејкәлләри
учурдулур).

Һејкәлләр дағылыр шәһәримиздә
Тәзә күнәш доғур дан јеримиздә.
Лә'нәтлә, нифрәтлә анырыг бу күн
Дүнән алгышларла јашанан дөврү.
Хәјанәт үстүндә дуран бүтләрин,
Илаһи, нә гәдәр көдәкмиш өмрү!

Билмәдик, бир халга кәлмә фикирдән,
Өзкә дүшүнчәдән бүт ола билмәз.
Јалныз бу торпагдан, јалныз бу јердән
Галхмајан бу јурдда учала билмәз.

Анлаја билмәдик өзкәнин әли
Бизим хејримизә узана билмәз.
Өзкә бир милләтин бүтү, һејкәли
Бу торпаг үстүндә дајана билмәз.

Һејкәлләр һәрәси
Бир әсрин сәси.
Һејкәлләр заманы, вахты данмалы.
Һејкәли бу күндә дајанан кәсин
Әмәли сабаһа пәрвазланмалы!

Торпагда учалан даш һејкәлләрин
Өзүлү севкидән јоғрулсун кәрәк.
Кәлән әсрләрин, кедән илләрин
Һөкмүнә дөш кәриб доғрулсун кәрәк.

Һөкмү јаман верир амансыз заман
 Анчаг мәһәббәтлә учалыр һәр кәс.
 Өнчә үрәкләрдә баш галдырмајан
 Һејкәл торпаг үстдә дајана билмәз.

Халгын севкисилә доғрулмајанлар
 Нифрәтлә, лә'нәтлә учулур бу күн.
 Өзкәни өзүнә доғма сајанлар
 Дағылан бүтләрдән ибрәт көтүрсүн!

14 ијул, 1992

УНУДУЛСУН УНУТГАНЛЫГ

Ијирми сәккиз нисан күнү¹
 Эсарәти гызыл шәрәф медалы тәк
 Дөшүмүздән асан күнү.
 Унутмајаг, јада салаг
 О рәзаләт күнүмүзү биз бир анлыг.
 Унутулсун унутганлыг!
 Гатарлардан,
 кәмиләрдән,
 машындардан
 фит верилсин.

О бәд күнүн,
 рәзил күнүн хатирәси

¹ 1920-чи ил, 28 нисан (апрел) күнү Азәрбајчанын Он биринчи
 рус ордусу тәрәфиндән јенидән ишғал олуңдуғу күн.

Инилтијлә диндирилсин.
 Һәрәкәти дајандыраг,
 Јаддашлары ојандыраг:
 Биләк, нијә ендирилди бајрағымыз.
 Нијә бизим башымызда
 чатлады өз чанағымыз.
 Нијә ата евимизә
 саһиб олду гонағымыз?

Јетмиш илдир биз зүлмәтин ичиндәјик.
 Бу мүддәтдә биз билмәдик
 Нә мәзнәбдә, нә диндәјик.
 Бир сөз илә биләммәдик,
 Биз нәчијик, кимик, нәјик?
 Јөнүмүз дә, јолумуз да унутулду.
 Сағымыз да, солумуз да унутулду.
 Биз нә досту көрә билдик, нә дүшмәни.
 Нечә јерә парчаладыг бир Вәтәни.
 Јағымызы дост билмишик.
 Өзүмүзә гаты дүшмән кәсилмишик.
 Дидиширик бу күн бири-биримизлә,
 Вурушуруг
 Ичимиздә јува салан шәримизлә.
 Архамыздан бизи вуран,
 Атымызы торбасыјла вурушдуран
 О һиләкәр бич дүшмәни унутмајаг,
 Јада салаг биз бир анлыг.
 Унутулсун, унутганлыг!

18 мај, 1992

ТЭЗЭДЭН ЈАРАТСЫН ЈАРАДАН БИЗИ

Јалан мамырланыб үрәјимиздә
Ҳарам маја тутуб чөрәјимиздә.
Јалана инандыг, доғруну дандыг.
Јаландан нә бездик, нә дә утандыг.
Ҳәгигәт говулду һәјатымыздан,
Јалан базарында сатылды вичдан.
Хәјанәт көзүлә бахдыг һәр шејә,
Тәпәдән дырнаға дөндүк һижләјә.

Һижлә зәһәриндән о гәдәр ичдик,
Инди јалан ахыр дамарымыздан.
Сират көрпүсүндән кәләклә кечдик,
Дөнмәк истәмәдик өз карымыздан.

Заманын шәр илә сөз бирлијиндән,
Ҳаггын зор әлиндә әсирлијиндән
Гәлбимиз о гәдәр јараланыб ки,
Һижләләр о гәдәр һаггы даныб ки,
Кәләји ағылдан сечә билмирик,
Көрчәји нағылдан сечә билмирик.
О гәдәр әјријлә чулғалашмышыг,
О гәдәр долашыг јоллар ашмышыг.
Инди һамар јолдан кечә билмирик.

Тамам унудулуб әчдаддан кәлән
Көзәл хисләтимиз, тәбиәтимиз.
Бу күн өзүмүзә јад олмушуг биз.
Киминсә дәрдинә алышыб јанмаг,
Кимәсә әл тутмаг ар кәлир бизә.

Кимијсә алдатмаг, нәјисә данмаг
Елә бил чеврилиб хисләтимизә.
Көзүмүз өнүндә һагг өлән заман
Фәрјад гопардыгмы?
Јох, сусан олду!
Биз өмүр газаныб сусмағымыздан
Амма инсанлығы удужан олду.

Бу күн үзүмүзә габарыр заман,
Биз нечә кечмишик бу күндән данаг?
Биз инди дүнәнин чиркабларындан
Нечә тәмизләнәк, нечә пакланаг?

Фикримиз о гәдәр һәдәләниб ки,
Руһумуз о гәдәр зәдәләниб ки,
Анлаја билмирик астар нә, үз нә?
Инди бахаммырыг дүзүн көзүнә.

Јалан мамыр тутуб үрәјимиздә
Бу галын мамырдан арынмаг чәтин!
Күнүн дамғасы вар күрәјимиздә,
Дамға бизимләдир чох илләр јәгин.

Көнлүмү кәмирән фикирләрим
Дүнән өлдүрмүшәм бир чәллад кими.
Мән кимәм?

Ағлымын кәсилән дили!
Мән фикир гатили, әмәл гатили!

Бу күн әдаләтли бир инсан кими
О гатил өмрүмү өмүр сајыммы?
Өзүмүн өзүмә хәјанәтими
Бу күн мән өзүмә бағышлајыммы?

Тәрсинә јашадыг бир гарыш өмрү
Һәлә сағым солда, солум сағдадыр.
Дүнәнки күнләрин көләлик мөһрү
Һәлә руһумузда јашамагдадыр.

Нечә тәмизләјәк дүнән кирләнән
Бу күн сафлыг уман үрәјимизи?
Һагга чәтин көләр һаггындан дөнән,
Тәзәдән јаратсын јарадан бизи!

24—25 август, 1992

Ш ә к и

* * *

Парчаландыг... Бу мә'лумдур һәр кәсә
Бизи салды бу мүшкүлә «сән», «мән», һеј.
Арамыза дүшмәнчилик кирмәсә
Кирә билмәз јурдумуза дүшмән һеј.

Мај, 1992

АЗӘРБАЈҶАН ӘСКӘРИ

Мусигийи

Емин Сабитоглунундур.

АзәрбајҶан торпағында бој атмышыг биз,
Тарихләрин о тајындан кәлир әслимиз.
Бир дүшмәнә баш әјмәди оғуз нәслимиз.
Бабаларын ганы ахыр дамарымыздан,
АзәрбајҶан әскәријик, бу ада гурбан!
Бу ада гурбан, һеј! Бу ада гурбан!
АзәрбајҶан әскәријик, бу ада гурбан!

Башымызын үстүндәдир үч рәнкли бајраг,
Әввәлимиз, ахырымыз бу ана торпаг.
Бу торпағын кешијиндә әзм илә дурмаг.
Бу милләтин оғлу үчүн шөһрәт, шәрәф, шан.
АзәрбајҶан әскәријик, бу ада гурбан!
Бу ада гурбан, һеј! Бу ада гурбан!
АзәрбајҶан әскәријик, бу ада гурбан!

Гара торпаг Вәтән олду һүнәримиздән,
Һүнәримиз хәбәр вәрсин зәфәримиздән,
Шәһид руһу бахыр бизә көјләримиздән.
Сәрһәд чәкәк синәмиздән јурда һәр заман,
АзәрбајҶан әскәријик, бу ада гурбан!
Бу ада гурбан, һеј! Бу ада гурбан!
АзәрбајҶан әскәријик, бу ада гурбан!

ЧӘМИЛӘ

Әлиндә силаһ Хачынчајда дәјү-
шән халгымызын һәчәр ғызы Чәмилә
Атакишијеваја итһаф

Дүшмән өз һәддини ашандан бәри
Салды бу дағлара бинә, Чәмилә,
Күнүн һәчәрисән, әскәр палтары
Нә көзәл јарашыр, сәнә, Чәмилә.

Јоғрулду үрәјин гәзәбдән, киндән,
Доғулдун һәр јени шүчаәтиндән.
Тәзә бир рәнк вердин өз гејрәтиндән
Доған һәр сәһәрә, күнә, Чәмилә.

Бу күндән сабаһы көрүр көзләрин,
Дағлара дағ басыр ајаг изләрин.
Каш сәнин гејрәтин, гејрәтсизләрин
Гәлбиндә чыраг тәк јана, Чәмилә.

Мәсләкин гәләбә, јолдашын силаһ,
Сәнә көмәк олсун о гадир аллаһ.
Әскәр палтарыны сојунуб сабаһ
Истәрәм, оласан ана, Чәмилә.

10 апрел, 1992

Х а ч ы н ч а ј

Сандыгдан сәсләр

Мә'лум сәбәбләрә көрә тоталитар режимин һөкм сүрдүјү илләрдә
гәлбимдән кәлән е'тираз сәсләрини әкс етдирдијим ше'рләримиз чап
етдирә билмәмиш, архивимдә сахламышам. Һәмин ше'рләрдән бир
гисмини сон илләр «Сандыгдан сәсләр» башлығы алтында дәври
мәтбуатда өз «Нағыл-Һәјат» китабымда чап етдирмиш, бир гисмини
дә бу китабымда охучулара чатдырырам.

ВӘКИЛ

Јүз јерә парчаландым,
Көрмәдиләр там мәни.
Мән дүнјадан инчидим,
Ғынады аләм мәни.

Асылмышам дөзүмдән,
Дәррдир ахан көзүмдән.
Мән гачмышдым өзүмдән,
Һардан тапды гәм мәни?

Мән кимәм? Гәрәзим нә?
Ғаршы дурдум зилләтә,
Билмирәм бу милләтә
Вәкил етди ким мәни?

Бу зүлмүн, бу зилләтин
Сонуну көрмәк чәтин!
Вәкил етди милләтин
Чәкдиҗи ситәм мәни.

Октябр, 1968

* * *

Гәлбим нә гәдәр ағлады сирдашларымызла
Сәбрин касасы чағлады көз јашларымызла...

Сөнмүш оду бош гәлбимизин...
Јохса өјүндүк,
Бир бөјлә гапаздан кич олан башларымызла?

Биз дамға вуруб кам алырыг бир-биримиздән
Өз гушларымыз мәһв олур өз дашларымызла...

Ағлым мәни һеј сәбрә чәкир, «дөз», дејир һәр күн,
Үнсијәтә мәчбур едир оғрашларымызла...

Түркүк, бизи дүшмәнләримиз јүз јерә бөлмүш,
Бирләшмәлијим, кеч-тези гардашларымызла.

Феврал, 1974

ӨЗКӘ ЛИМАНЛАРА

Итириб һәјатда бә'зән бүсбүтүн
Тапырдым өзүмү јухуларымда.
Бағрына дағ басыб чәллад горхунун
Дејирдим сөзүмү јухуларымда.

Јухумда күрз вуран Қороғлујам мән,
Ајылдым, мәләјән бир тоғлујам мән.
Гурдун гапысына кәләр, мәләрәм,
Бир чәнкә от үчүн мәләр, мәләрәм.

Мәнә гүввәт верин, мәнә күч верин,
Мәни бабам кими кишиләшдирин.
Нағыл јухуларым, бал јухуларым,
Чајлардан үммана јол јухуларым,
Өзкә лиманлара јол алыр даһа.
Јохса өзүм кими гочалыр даһа?!

24 ијул, 1976

* * *

Д е д и: — Ағлым ора вармаз, јохун исбаты да јох.
Көрмүрәм, көрмәдијим бир шејин һеч заты да јох.

Д е д и м: — Һеч сөз дә көрүнмүр көзә, лакин чан
алар,
Онун һөкмүлә үрәкләр каһ енәр, каһ учалар.

Һәр шеј өз зидди илә ашкар олуркән бинәдән
Аллаһын зидди ки јохдур, жәрәмәзсэн ону сән.

Мај, 1979

ӨМҮРЛӘ ӨДӘДИК

Арзујла имканын давасы битмәз,
Гочалтды бу чәнкләр, давалар бизи.
Далынча гачдыгча биз арзуларын
Вахт да далымызча говалар бизи.

Һеч нә арзулама, һеч нә истәмә
Елә јох кимидир дүнјанын вары.
Дүнја кәлди-кәдәр мәнзилмиш демә
Биз дә бу мәнзилин кирәдарлары.

Биз мәнзил һаггыны өдәдик һәр ил,
Јашамаг һаггыны газанмаг үчүн.
Анчаг билмәдик ки,
пул илә дејил,
Өмүрлә өдәдик биз ону һәр күн.

24 феврал, 1979

АЛУШТАДА ЭМЭТХАН СУЛТАНЫН ҺЕЈКӘЛИ ӨНҮНДӘ

Мүһарибә илләриндә Крым татар-
ларыны Крымдан сүркүн етмиш,
амма һәммин илләрдә бөјүк гәһрә-
манлыг көстәриб, ики дәфә Совет
Иттифагы гәһрәманы адыны алмыш
татар оғлу Эмәтхан Султаны мөвчуд
ғақуна асасән доғулдуғу Алушта
шәһәриндә һејкәл гојмушлар. Пара-
докса бахын! Милләтин говулдуғу
јердә һәммин милләтин оғлуна һеј-
кәл!

Эмәт Султан,
Де, һардадыр инди сәнин ана јурдун?
Сән чәбһәдә Русијаны горујурдун.
Һәммин Өлкә Вәтәниндән сүркүн етди
милләтини.

Тапдалады намусуну, гејрәтини.
О, үзүнә күлә-күлә
Јахшылығын әвәзини чыхды белә!
Ешитмишәм, бу тәһгирдән
Синән олмуш ојуг-ојуг.
Сәнин ана торпағындан өзүнә јох,
Тәкчә сәнин һејкәлине јер вердиләр.
Сәнә сәнин ган баһаны көстәрдиләр.

Дәјеринә диггәт елә
Алчалдылан шәрәф, шанын!
Вәтәниндә учалтдылар
Һејкәлини гәһрәманын.
Дедиләр ки, биз севирик Эмәтханы,

Демәдиләр: бу икиди јетишдирән
милләт һаны?
О, көјдәнми дүшдү јерә?
Атасы ким? Анасы ким? Милләти нә?
О икидин сәдагәти бәс нә имиш
Вәтәниндән говдугунуз милләтинә?
Дөшүнә чүт улдуз тахыб дедиләр ки;
«Өз милләтин сәнә јаддыр,
Атан да биз, анан да биз».
Дедиләр ки, «Сән јахшысан,
Атан да пис, анан да пис!»

Һејкәлә бах!
Гәзәб јағыр бахышындан.
Сән достунла дүшмәнини
Сечәммәдин, еј Әмәтхан!
Сән гәзәблә нә бахырсан Гәрбә сары?
Дөндәр, дөндәр сән Шимала
О гәзәбли бахышлары.
Гәрбдә дејил, гардаш, сәнин
Шималдадыр өз дүшмәнин!
О дүшмән ки, торпағына саһиб олуб
сәни данды.

«Ајы дағда»¹ ајыланды.
Нечә дејим гәһрәмансан
мән дә сәнә? —
Досту илә дүшмәнини сечмәјәнә?
Сәнин ити нәзәрин вар.
Јахшы вуран,
Анчаг нијә вурдугуну

Дүшүнмәјән бир овчуја бәнзәрин вар.
Атәшинә өз үрәјин һәдәф олду
Шәрәфсизлик инди дөнүб шәрәф олду.
Һејкәлә бах! Дајаныбдыр әзәмәтлә,
ләјагәтлә
милләтинин шәрәфини
горујан бир икид кими.
Дөшүндәки о улдузлар
Әлдән чыхан торпағынын әвәзими?

Әмәт Султан!
Сәнә һарам еләдиләр һалалыны.
Јан-јана гој һејкәлдәки гүрурунла
Һәјатдакы бу һалыны.
Валлаһ, биллаһ јарашмајыр гүрур сәнә,
Ганан һәр кәс күлүр сәнә!
Кимдир сәнин о дүнәнки гүруруну
Бир гуруша бу күн алан?
Еј Вәтәндә даша дөнүб јалгыз галан!
Сән дәјишмә һејри шәрә.
Дөшүндәки нишанлардан
Бу күн кәрәк Вәтән бојда
Дәрд көјәрә, гәм көјәрә!

6—7 апрел, 1980.

Крым-Алушта

¹ Крымда дағ адыдыр.

АЛЛАҖУ—ӘКБӘР

Аллаһа учалан улу бир јолун
Илкин пилләсидир Аллаһу—Әкбәр.
Һаггы дананларын үзүнә дәјмиш,
Һаггын шилләсидир Аллаһу—Әкбәр.

Көјләрин нидасы учалыб јердән
Даим хилас едәр хејири шәрдән.
Гүдрәти—камилин минарәләрдән
Кәлән нәғмәсидир Аллаһу—Әкбәр.

Мәкана, замана, дөврә о, солтан!
Одур һәгигәтә гапылар ачан.
Мө'минлик јолунда гәлбә нур сачан —
Иман шө'ләсидир Аллаһу—Әкбәр.

Одундан әријәр синә дағлары,
Ишыға бүрүјәр гаранлыглары.
Донмуш үмидләри, батмыш һагглары
Бир анда исидәр Аллаһу—Әкбәр.

Дүнјанын әзәли борчлудур она,
О бир пәнчәрәдир әввәлдән сона.
Көрүнмәз дүнјанын вар олдуғуна
Инам мүждәсидир Аллаһу—Әкбәр.

Одур әјрилијә дүзүн һәмләси —
Рәһмин илк нидасы, ахыр чүмләси!
Аллаһын сәсидир виҗданын сәси,
Виҗданын сәсидир Аллаһу—Әкбәр!

1977, Истамбул

ТАРИХ

Бизи ајырдылар мәнлијимиздән
Милләт көкдән гопан бир будаг олду.
Сүзүлдү јад сәси өз нејимиздән,
Кечмишин үзүнә индим, ағ олду.

Һәлә унудулду Гур'ан да, дин дә.
Кечиб кәлдијимиз јоллар данылды.
Әридик өзкәләр, јадлар ичиндә
Һүнәрли, зәфәрли илләр данылды.

Тарихдир һәр дашын, гајанын јашы,
Тарихлә бағлыдыр инсан јурдуна
Јох исә бир халгын тарих јаддашы
Вәтән дә гуруча торпагдыр она.

8 январ, 1977

ИНАМЫМЛА

Сәнин узаг көрән ити көзүн јох.
Амма узаг вуран танкын, топун вар.
Сәнин әдаләтин, доғру сөзүн јох.
Һаггын јохлуғундан гуру копун вар.

Күшүнү, зоруну көзә дүртмә чох.
Сөкән дә инамдыр, гуран да инам.
Бүтүн өмрүм боју чијәримлә јох,
Анчаг инамымла нәфәс алмышам.

Демә ки, дәрјајам, дәриндир тәким.
Валлаһ, гурујурсан сән дамла-дамла.
Инамдыр әгидәм, күчүм, мәсләким,
Гәләбә мәнимдир бу инамымла!

15 август, 1974

Ш ә к и

НӨРҮМЧӘК ТОР БАҒЛАДЫ

Тарихимиз данылды,
Ујдурма тарих илә кимлијимиз анылды —
Өз көкүнү билмәјән көзү күллү бу милләт
Заманын јолларында һәр аддымда јанылды.
Ујдурма тарих бизи анамыздан ајырыб
Јад анадан алынмыш бәләкдә гундаглады.
Өзүлүмүз лахлады.
Бу халгын тарихини дүз билдирән, дүз јазан
Тарих китабларында һөрүмчәк тор бағлады.

Кимә дејәк дәрдини бу дөвранын, бу күнүн?
Вәзифәјә сүмсүнән,

Вәзифә күрсүсүнүн

Биринчи пилләсиндә мәркәздән нохталанды.
Кишилији вардыса бу анда ахталанды...

Үрәкдәки чәсарәт,

мәрданәлик,

дәјанәт

таланды,

тапдаланды.

Чәсур кечмишимиздән үзүлдү әлләримиз
Шәрәф билдик өзкәјә гул олмағы јохса биз?
Һәр чүрә зүлмү уддуг.
Көләлији газаныб кишилији унутдуг.
Вичдан, дүзлүк, һәгигәт сүркүн олду бу јердән.
Јалтаглыг вә хәјанәт силаһыны јағлады.
Чәсарәт гылынчынын ағзы дүшдү кәсәрдән,
Гәбзәсиндә, гынында һөрүмчәк тор бағлады.
Дилимиз јасаг олду.

Руһумуз гәлбимиздә әбәди душтаг олду.

Руһсуз јашадыгча биз

Вичданымыз, ешгимиз

үзүмүзә ағ олду.

Биз беләчә јашадыг, јашамадыг, сүрүндүк,

Әмәлимиздә дејил, сөзүмүздә көрүндүк.

Руһумуз ган ағлады,

Мәсчид гапыларында һөрүмчәк тор бағлады.

Һәгигәт дилә кәлди.

Дилдә илишди, галды.

Һәгигәтин үстүнә јаланлар көлкә салды.

Вурушмадыг, барышдыг

Биз «заадлыг» адланан бир ујдурма нағылла

Өлән дүшүнчәләрә гәлбимиз јас сахлады.

Һәгигәти демәкдән елә горхдуг...

Ағылла

Һәгигәт арасында һөрүмчәк тор бағлады.

10 октябр, 1968

ЧӨЛДӘ ҺАГГ АХТАРМА

Һамы чөлә бахыр,
көнүлсүзлүҗү
Һеч кәс һүнәр билмәз ичинә бахса.
Һамы чөлдән умур һаггы, дүзлүҗү,
Чөлдә һагг ахтарма, ичиндә јохса.

Адам ахтарырам, һамыдан өнчә
Ичини арасын, өзүнү көрсүн.
Һардаса богулан һаггы көрүнчә
Һагсызын үстүнә гылынч сүјүрсүн.

Һагсызын сәси кур, рәнки дә мин-мин,
Һәр јердә көрүрүк тәнтәнәсини.
Адам ахтарырам, ешидә билсин
Һаггын гујудакы боғуг сәсини.

Инсан да өлүдүр, вичдан өләндә
Ағласын, керчәји чағырын јаса.
Биз инсан дејилик, һагг дөјүләндә
Вичдан ичимиздә гымылданмаса.

Һамы чөлә бахыр,
көнүлсүзлүҗү
Һеч кәс һүнәр билмәз ичинә бахса.
Һамы чөлдән умур һаггы, дүзлүҗү
Чөлдә һагг ахтарма, ичиндә јохса.

10 январ, 1978

ГЭЗӘБ БОРЧУМУЗ

Зүлүмдән көјләрә дирәк олду аһ,
Ахыр сарсытдылар ирадәмизи.
Јашамаг әзаба дөнүб, ај аллаһ,
Ја өлдүр, бу дәррдән ја гуртар бизи.

Тәзә изләр ачды тәзә хәбисләр,
Зүлмү кејдирдиләр күндә бир дона.
Сәсләр кәтирдиләр, лап јени сәсләр
Зүлмүн нуһдан галан әлифбасына.

Арһамыз дәрәдир, өнүмүз гаја,
Нә өндә сабаһ вар, нә далда кечмиш.
Дејирәм, јашамаг — бәлкә дүнјаја
Гәзәб борчумузу өдәмәк имиш?!

13 ијул, 1976

Ш ә к и

ЈОХ

Өмрүм башдан-баша аһу-наләдир,
Чох да ки, дилимин аһу-зары јох.
Һәр ил баһар кәлир чөлә, чәмәнә,
Нә олсун, көнлүмүн өз баһары јох.

Дүшдүјүм дүнјаны дүшүндүм дәрин,
Өнүндә ачнзәм мән бу сирләрин.

Көнлүмдә бәсләнән чәваһирләрин
Қолхоз базарында хиридары јох.

Дар кәлир көнлүмә һәр шеј бүсбүтүн,
Дунја да кичилир јохса күнбәкүн?
Јаралы көнлүмүн, јазыг көнлүмүн
Нә көјдә, нә јердә бир гәрары јох.

Алчалдым јерә дә, галхдым кәјә дә,
 Башымын үстүндә көрдүм мин һәдә.
 Динмәјә гојмурлар,
 дүшүнмәјә дә
 Ахы мән јазығын ихтијары јох.

1948

ДАМЧЫ-ДАМЧЫ

Булаг олдум, чағладым,
Сусуз галан чөлләрин
Һалына ган ағладым.
Чәмәнләрә чиләндим,
Ахдыгча нәғмәләндим.
Тез јолуму кәсдиләр,
Ағзыма даш басдылар.
Елә күман етдиләр,
Каһ мыха, каһ да нала
Дөјөн амалсызмышам.
Амма әсли будур ки,

Кур аха билмәсәм дә
Дамчы-дамчы сызмышам.

Дәниз дејил, көл олдум,
Ахыб чухура долдум.
Өз дәрдимә долудум,
Дибими ојдум, ојдум.
Јер алтында дашлары,
Ғајалары дөшләдим.
Енинә бачармадым,
Дәрининә ишләдим.

Далға пычылтысында
Дибдә јатан дашларын
Мәтләбинә варан јох.
Ен көрүнүр һәр көзә,
Дәринлији көрән јох.
Дедиләр дајазмышам,
Бир чухурдан баш алыб
Өз јолуму азмышам.

Мән јолуму азмадым,
Мәнә «аз!» — дејәнләрин
Фикрини аздырмашам.
Онун өз мәрәмыны
Гәсдинә јоздурмушам.

Ганым Горгуд ганыдыр,
Мәң әввәлки дамарам.
Дамчы-дамчы дамарам,
Дамчымы сахламарам.
Дамчы дамар, көл олар,
Чыгыр дөнүб јол олар.

Бир јаныглы сазам мән,
 Һәлә чагламазам мән.
 Аста-аста динмишәм,
 Арзума көкләнмишәм.
 Сәсләри бу көк үстдә
 Сәсләјән авазмышам.

Дәрд гајнаглы әләмәм,
 Кағыз үстә гәләмәм.
 Нифрәтими демәјә
 Имканым олмајанда
 Мән севкими јазмышам.

1969

СОҒАН

Соған габығына бахды,
 дүшүндү.

Башыны булады,
 О, мәнә дөндү,
Д е д и: — Сәрт олачаг гыш, бу ил јаман.
Д е д и м: — Нәдән билдин?
Д е д и: — Габыгдан.
 Галындыр,
 Демәли, сәрт кечәчәк гыш.
 Тәбиәт, әзәлдән мүдрик јаранмыш.
 О ки, нәғмәсидир гајданын, јөнүн.
 Дағы јаратмамыш она јол сечир.

Соғаны сојугдан горумаг үчүн
 Онун палтарыны о, галын бичир.

Әһсән бу палтара, дона, тәбиәт.
 Сән бу сәхавәтдә нәсән, нәсэнмиш?
 Еј ана тәбиәт,
 Ана тәбиәт,
 Билмирдим,
 Нечә дә рәһмлисәнмиш!
 Ачы соған кими бәс ахы, мән дә
 Өвладынам сәнин,
 Баланам сәнин.
 Мән дә үшүјүрәм.

Мәнә кәләндә
 Рәһмин һарда галды, ај анам, сәнин?
 Әләм човғуунда, гәм туфанында
 Сојугдан әсирәм ахы мән јетим.
 Соғана гыјмадын.

Сәнин јанында
 Бир соған гәдәр дә јохмуш гијмәтим?

Нәдир бу фикирләр, бу үзүнтүләр?
 Үрәји бир вердин, әзабы мин-мин.
 Ноларды, мәнә дә дөзүмүм гәдәр
 Изтираб верәјдин, әзаб верәјдин.

Сентјабр, 1973

АҶЫ

— Ата, аҶы келиб мейллемизе
Жаман тоҶ тутачаг деҶесан бие.

— Билирем, аҶ оғул,
аҶ аҶылардан

Не десан кермешем.

Кезлерем јенэ.

Анчаг бу келиши јозма неч заман

АҶынын кучуне, чесаретине.

Онун мейлледэки некмунден јегин

Хетер тохуначаг бир заман бие.

Дерд будур: АҶыны геҶретимизин

КемлиҶи кетириб мейллемизе.

15 иҶул, 1979

Ш а к и

ГИТ'Э

Асанлашыр неҶат, неҶе варкен хеҶал, хеҶал.

Өмрүн давамедыр, јашаҶыркэн, хеҶал, хеҶал.

ДунҶаҶа келмемешден эзел бир хеҶал идим,

Кетдимсе дунҶадан, оларам мен хеҶал, хеҶал.

1979

Һ. ЧАВИДЭ

Сенин амалыны чекдилер дара,
Иллер келиб кечди бир новур кими.
Вучудун торпага дененден сонра
Ана торпагына дендун нур кими.

1983

ВАР-ЈОХ

— Кетмедин ардынча сен арзу, камын
БелеҶсе дунҶадан недири мереамын?

— Гелби темизлемек герездэн, кинден.
КерчеҶе тапынмаг, хагга чан атмаг.
Вар кими керунен јохлуг ичинден
Јох кими керунен варлыга чатмаг!

1977

**ҮМИДӘ ҲЕЈКӘЛ
ГОЈУН**

Үрәк јашар һәмнишә
Үмидијлә гол-бојун,
Үмид јашадар бизи,
Үмидә һејкәл гојун.

Үмид нечә хошгылыг,
Үмид нечә ишвәкар.
О—бүтүн гыфыллара
Дүшән сирли бир ачар.

Тәк олсам, һәмсөһбәтим,
Чүт олсам, һәмкарымдыр.
Ач олсам, о — чөрәјим,
Лүт олсам, палтарымдыр.

Үмиддир дәрдимизин
Синәсини дағлајан
Үмиддир бу күнүмү
Сабаһыма бағлајан.

Бизим мин-мин арзумуз
Һәр вахт биздән өндәдир.

Пуч олап диләк белә
Үмид једәјиндәдир.

Үмид биздән чох јашар,
О, нә әввәл, нә сондур.
Үмидин өмрү, валлаһ,
Өмрүмүздән узундур.

Үмидлә бир оlanda
Һәјат бизә бал дадыр.
О алдадыб јашадыр
О јашајыб алдадыр.

Һејкәл гојун үмидә,
Тәрк етмәз бир ан бизи.
Арзуја ганад вериб
Одур јашадан бизи.

Гана-гана алданаг,
Будур һәјат, будур һагг!
Јашаја биләрикми
Әкәр биз алданмасаг?!

4 август, 1992

ГӘМ—ШАДЛЫГ

Кәдәр—дүшүнчәдир, гәм—дүшүнчәдир,
Гәмин пәнчәсиндә дүшүнүрүк биз.

Фиқирләр фиқримдә гөнчә-гөнчәдир,
Мәһула бир јолдур һәр дүшүнчәмиз.

Топлајыр бир јерә гәм, фиқирләри
Гәмдә јетиширик, көк атырыг биз.
Дүнјанын сирридир бир гәлбин сирри,
Сиррин тилсимијлә јарадырыг биз.

Гәм фиқрин ачары, ағлын устады,
Идрак гәм дашына дәјди, парлады.
Чәкдији эзабдан гәм дәрән ағыл
Илләри јашајыр бирчә анда да.
Гәмин дамчысында көзәрән ағыл,
Көзәрмәз шадлығын үмманында да.

Дәрдим олмасајды, дәрд тутмаг үчүн
Дәрдин дәрјасына тилов атардым.
Севинчи гашыјыб, валлаһ, мән һәр күн
Севинчдән өзүмә дәрд јарадардым.
Әкәр олмасајды дәрјача дәрдим
Дәрдин јохлуғуну мән, дәрд едәрдим.

Нәдир үрәкдәки бу кизли санчы?
Бу јердә дәрк етдим, сән нәсән, аллаһ!
Әкәр олмасајды гәмин газанчы
Шадлыг нә хәрчләрди көрәсән, аллаһ?

7 ијул, 1992-

ӨЛҮЛӘР ЈАШАЈЫР ЈАДДАШЫМЫЗДА

Һәзин хатирәләр ширин, чох ширин,
Өлүләр јашајыр јаддашымызда.
Мәһрибан, севимли рәһмәтликләрин
Руһлары ишарыг көз јашымызда.

Јаддаш нә демәкдир, хатырламаг нә?
О һардан көзәриб кәлир фиқримә?
О нечә көзәрир, о нечә кәлир,
Нијә ашкар кәлмир, кизличә кәлир?

Өлүләр ишыглы хатирәләрдән
Нур кими сүзүлүр үрәјимизә.
Дүјүнә дүшәндә өлүләр һәрдән
Кирир јухумуза, дәрс верир бизә.

Онлардан мисал да чәкирик бә'зән:
«Рәһмәтлик филанкәс белә дејәрди».
Биз бәркә дүшәндә дејирик: «Көрән,
Рәһмәтлик филанкәс бу мүшкүл иши
Нечә гаршылајар, үстәләјәрди...»

Дүнјанын мин рәнкли хејир-шәриндә
Бизимлә јанашы јашајыр онлар.
Өмүр јолумузун дөнкәләриндә
Ја бизә һагг верәр, ја бизи данлар.

Елә өлү вар ки, диридән дири,
Ешидир гулағы, көрүр көзләри.
Умур, тәләб едир нә исә биздән,
Учушур руһлары сол-сағымызда.

Инчик дејилләрсә әмәлимиздән,
Долашыр һәмишә очағымызда.

Бизи мин дүјүнә салан ишләрин
Сирри гәлбимиздә туфан гопармыш.
Чохдан о дүнјаја чәкилмишләрин
Демә бу дүнјада чох иши вармыш.

Өлүләр ишыглы хатирәләрдән
Нур кими сүзүлүр үрәјимизә.
Биз дара дүшәндә өлүләр һәрдән
Кирир јухумуза, дәрс верир бизә.

Өлү вар, диридир мин дәфә биздән,
Өлүләр јашајыр јаддашымызда.
Онлар инчикдирсә әмәлимиздән,
Руһлары ағлајыр көз јашымызда.

20 август, 1991

ВӘТӘН ОЛМАЗ

Чәннәт ола гүрбәт, јенә валлаһ, Вәтән олмаз.
Гүрбәтдә шаһ олсан да бир арзун битән олмаз.

Әчдадымызын түрбәси торпаг — көкүмүздүр,
Торпагсыз ачан буғда дәниндән дә дән олмаз.

Көкдән араландынса ишин дүшдү гәзаја,
Имдадына, фәрјадына бир дәм јетән олмаз.

Елчин чәкилән һәр бир әзаб мин чичәк ачмыш,
Јурдунда елин чәкдији зәһмәт итән олмаз.

Јурд ешги бүтүн севкиләрин тачыдыр әлбәт,
Һагдан доғулан гибләјә һеч вахт чатан олмаз.

Март, 1992

ВӘТӘН

Чағырыр инди бүтүн милләти имдада Вәтән.
Дәјишилмәз, ај оғул, чәннәтә дүнјада Вәтән.

Бизә мејдан охујан билмәлидир бирдәфәлик
Нә сатылмаз, нә верилмәз бинәдән јада Вәтән.

Синә алтында кәрәк гәлб кими һәр ан дөјүнә,
Јана улдуз кими һәр сөздә, һәр имзада Вәтән.

Вәтән ешгиндән учалсын бүтүн истәкләримиз,
Јашасын арзуда, мәгсәддә, тәмәннада Вәтән.

Улулар ујмалы вар-дөвләтә, јалныз дедиләр:
— Ән бөјүк бәхшишимиз биздән һәр өвләда: Вәтән,

БИЗ ҺАГГЫН ОҒЛУЈУГ

Алгыш вәтән јолунда вуран күчлү голлара,
Алгыш бу јурд үчүн дөјүшән мәрд оғуллара.

Дүшмән дә јалманар, күчә тәслим олар јәгин,
Милләт бир олса бајрағы алтында гејрәтин.

Биз һаггын оғлујуг, күчүмүз һагдадыр бизим,
Јоллар әзаблы олса да фитрәтдәдир дөзүм.

Вурруг ситәмли илләри мәрдликлә биз баша,
Мәсләк јаша, иман јаша, милләт јаша, јаша!

ИШЫГ АХТАРЫРСАН

Көрүрәм, һәмишә сөһбәтләриндә
Ишыглы фикирләр сорағындасан.
Заманын бу «зүлмәт сәлтәнәтиндә»
Сән гылынч олсан да һәлә гындасан.

Аллаһ бујруғундан гујруг көзләјән
Өмрүнү һәсрәтлә күдаза вермиш.
Өзүнә күвәниб «Мән варам» — дејән
Кол-косун үстүндә гујруг битирмиш.

Р. үчүн

Ишыг сачмаг үчүн ағыл јох, үрәк
Синәдә од тутуб алышсын кәрәк.
Өзкә чырағындан ишыг уманлар
Дамаг галдығыны сонрадан анлар.

Өзкәнин ишығы көз алдадандыр,
Әввәл өз гәлбиндә гәм дағын олсун.
Ишыг ахтарырсан,
өзүнү јандыр,
Зүлмәти јармаға ишығын олсун.

10 ијул, 1991

Ш ә ки

ТАЛЕМИ, ГЭЗАМЫ?

Кедирәм... Арзунун чатһачатында
Бир учрум, бир гәза јолуму бағлар.
Көнлүмүн ән дәрин, кизли гатында
Бир истәк һычгырар, бир үмид ағлар.

Талеми?

Гэзамы?

Қимдир күнаһкар?

Бәлкә дә гисмәтим гисмәт дејилмиш.
Дөзмәкдән савајы бир әлачмы вар?
Алын јазысыны ким поза билмиш?

7 август, 1991

ЈУНИС ҚАРВАНЫ

Једди јүз илдир ки, Јунис қарваны
Мәһәббәт жүкүлә јол кедир һәлә.
Қамала чатдырыр гәлби, виңданы,
Мәһәббәт үнванлы һәдијјәсилә.

Јунис һикмәтилә ким мәст олубса,
Көксүндә гәрәзи дурулдур көнүл.
Һәсәдлә, тамаһла, кинлә долубса,
Мәһшәрә апаран бир јолдур көнүл.

О, демиш: — Севәнин е'тигадында
Қин дејил, севки вар, мән дејил, сән вар.
Севмәји бачармаз,
бир ешг одунда

Әријиб өзүнү унутмајанлар.
Өлдүр, ичиндәки нифрәти өлдүр,
Сәнин јол јолдашын севән көнүлдүр.

О демиш: — Аллаһ кедән чәтин јол,
Һәр кәсин көнлүндән баш алыр анчаг.
Демиш: — Өз ичиндә јенидән доғул!
Бу көһнә дүнјаја тәзә көзлә бах!

Јенидән доғулмаг! Көрән нә демәк?
Улу бир ешг илә барынан үрәк!
Һәм өзүнү көрәр, һәм дә аллаһы,
Тамаһдан, гәрәздән арынан үрәк!

Тутуб әтәјиндән улу көјләрин
Гәлбиндән торпаға су вермиш Јунис.

Сығыныб чәзбинә анамыз јерин
Севкини бајраға чевирмиш Јунис.
Бүтпәрәст,
хачпәрәст,
мүсәлманы да

Ејни мәһәббәтлә севириши Јунис.
Севки чөвһәријмиш онун ганы да,
Севкини мәсләкә чевирмиш Јунис.

Једди јүз илдир ки, Јунис қарваны
Мәһәббәт жүкүлә јол кәлир һәлә.
Қамала чатдырыр гәлби, виңданы,
Мәһәббәт үнванлы һәдијјәсијлә.

Дујан көнүлләрдә од-очаг чатсын,
Инсандан баш алан танры севкиси.
Гәфләт јухусундан бизи ојатсын
Јунис қарванының зыңгыров сәси.

17—18 август, 1991

Ш ә к и

ОЈУН

Нә сағда, нә солда, нә дә өндәјәм.
Билмирәм һардајам,
нә идим,
нәјәм?

Нә кечмишим олуб, нә сабаһым вар,
Вахтын нә ичиндә, нә чөлүндәјәм.

Бу күн јох, дүнән јох, кәләчәк дә јох,
Демәк нә әввәлим, нә дә сонум вар.
Вар олан тәкчә шеј јохлугдур анчаг,
Амма бу јохлугда јүз ојунум вар.

Кимәсә мәһәббәт, нәјәсә нифрәт,
Кимәсә е'тираз, нәјәсә һејрәт!
Инам—инамсызлыг, һәгигәт—јалан,
Биринә еһтирам, биринә үсјан.
Арзулар далынча сүрүнмәјим нә?
Чыраг тәк каһ јаныб, каһ сөнмәјим нә?
Бунларын һамысы ојунмуш демә,
Һејран олмушаммыш мән өз рәгсимә.

Дүнјам гавал чалыр, мән ојнајырам,
Дүнја үз көстәрир чүрбәчүр мәнә.
Нә гыш вар, нә баһар, нә сүбһ, нә ахшам,
Бунлар керчәк кими көрүнүр мәнә.

Әслиндә јухудур кечәм, күндүзүм,
Рә'јалар ичиндә мән анчаг варам.
Керчәкдә јохамса, јохам мән өзүм,
Мәни ојнадырлар, мән ојнамырам.

31 ијул, 1991

Ш ә к и

БИЛМӘҚ—ИНАНМАМАҒ

Биз нечә инсаны өз јашымызда
О бири дүнјаја јола салмышыг.
Онлары јашадыб јаддашымызда
Өлүмү дүшүнүб фикрә далмышыг.

Дәфн мәрасими... Даралыр нәфәс...
Һамы бир анлыға јумур көзүнү.
Өлү гојуланда мазара, һәр кәс
Табутун ичиндә көрүр өзүнү.

Биз азад олуруг мазарстанда
Бир анлыг дүнјанын гајғыларындан.
Вида дәгигәси... јалныз бу анда
Тәләдән дырнаға инсандыр, инсан.

Өлү мазарына гојулан заман
Дејирик, бу күндән бизимчүн дә вар.
Елә ки, ајрылдыг һагг дәркаһындан,
Јенә дә башланыр көһнә гајғылар.

Мазарлар башында биз дөнә-дөнә
Билирик, кәләчәк сон ан, сон нәфәс.
Евә гајыдынча өләчәјинә,
Анчаг нәдәндирсә, инанмыр һеч кәс.

Өлүм һагг ишидир, билирик буну.
Анчаг инанмагда карыг, коруг биз.
Билирик өлүмүн һагг олдуғуну,
Јенә гәлбимиздә инанмырыг биз.

Агил дә, надан да бир чаһил тәки,
Јашаркән дүнјанын фе'линә ујмуш.
Билмәк — инанмамаг арасындакы
Гыса јол, һәр кәсин өмүр јолујмуш.

18—19 август, 1991

Ш ә ки

СУ-ҲАВА

Һаванын боллуғу һәлә бәс дејил,
Сујун јохлуғуна о әвәз дејил.
Сујун чохлуғунун фәргинә вармаз
Һава јохлуғундан һәр ан дад чәкән.
Икиси вәһдәтдир... һәсәд апармаз
Суда боғулана сусузлуг чәкән.

15 август, 1992

ВӘТӘН МАРШЫ

Еј Азәрбајчанымыз, түрк оғузлар вәтәни,
Әр оғулар, әр икидләр, киши—ғызлар Вәтәни.

Көкүмүз—торпағын алтында јатан чәддләримиз,
Мөһрүмүз—торпағын үстүндәки мә'бәдләримиз.

Сән фикир гајнағы, сөз чешмәси, од мәскәнисән.
Бөјүк амалла бу дүнјаја танытдын сәни, сән.

Биз Вәтән Мәчнуну, ел ашиги, сүлһ әскәријик,
Биз Вәтән наминә өлсәк дириләрдән диријик.

Азад олмуш даһа дүшмән чырағындан јағымыз,
Бизим истиглалымыз олду фикир бајрағымыз.

Бизи гардаш билән һәр милләти гардаш биләрик
Бүтүн инсанлыға дүнјада сәадәт диләрик.

Сәнин һаггындыр азадлыг, сәнин ешгиндир иман,
Тапынар һагга вә инсанлыға һаггдан доғулан!

Март, 1992

АЗӘРБАЈҶАН

Азәрбајчан, адын оддур, өзүн — ишыг, сөзүн —
ишыг.

Биз дә сәнин бу мүғәддәс торпағындан бој атмышыг.
Сәнсән бизим бу дүнјада мәсләкимиз, амалымыз,
Јолумуза ишыг сачсын улдузумуз, һилалымыз.

Нәфәсимиз — улу Горгуд дәдәмизин өз нәфәси,
Маһнымызда јашар бизим бабаларын аддым сәси.
Бу торпагда, бу дијарда дүнән вардыг, бу күн
варыг,

Биз кечмишә күвәндикчә кәләчәјә аддымларыг.

Вәтән бизсиз дә кечинәр, кечинмәрик биз

Вәтәнсиз,

Бу мәрәмла бој атмышыг Чәнлибелләр үстүндә биз.
Шәһидләрин ганы илә јоғрулубдур торпағымыз,
Гәлбимиздә далғаланыр өз үч рәнкли бајрағымыз.

Гардашлыгдыр шүарымыз, биз һәмишә әл тутаныг,
Дүшмән бизә әл узатса дүшмәнлији унуданыг.
Көнлүмүздә бир ваһиддир күнејимиз, гүзејимиз,
Вәтән — бизим намусумуз, биз Вәтәник, Вәтән дә
биз.

1991

БИР ДУЈҒУДА БЕШ ДУЈҒУ

Ајағын јохдурса

Чых сәјаһәтә

Бир бөјүк дујғуја әсир көнлүнү.

Лалсанса,

Нә һачәт сөзә, миннәтә

Ејһамлы бахышла билдир көнлүнү.

Көзләрин јохдурса чалыш көрмәјә

Һәр кәсин көзүнә көрүнмәјәни.

Гулағын кардырса, бах јерә, көјә,

Амма ешит тәкчә көнлүн дејәни.

72

Қорсанса рәнкләри ешит сәс кими,
Қарсанса сәсләри рәнкә чевир, көр.
Санма бу дүнјаны бир гәфәс кими,
Рәнкдән сәси ешит, сәсдән рәнк көтүр.

Аллаһын баласы, еј гадир инсан,
Бирчә дујғуја да јохсул дејилсән.
Дејәрәм хошбәхтсән, сән бир дујғудан
Өзүнчүн беш дујғу јарада билсән.

Март, 1991

БУ ВӘҺДӘТДӘ

Сән мәним өзүмсән, мән сәнин өзүн,
Јох имиш арада бир сәрһәддимиз.
Көстәрән күзкүнүн, көрүнән үзүн
Фәргини көрмәдик бу вәһдәтдә биз.

Мај, 1991

ЈАЗЛА ГЫША БИР АҒЫЛ

Нағыл дедим јаланчынын сөзүнә
Сөз јаланса буна нағыл нејләсин?

73

Бу дүнјада фәсил дәррдүр, ағыл бир,
Жазла гыша бирчә ағыл нејләсин?

Март, 1991

БИЛӘ БИЛДИЈИН ГӘДӘР

Әзизим Нураддин үчүн

Чал дүнјадан хош күнү
Чала билдијин гәдәр.
Верәчәксән, унутма
Ала билдијин гәдәр.

Гузу кими мэләрсән,
Мин-мин арзу диләрсән.
Сән бошала биләрсән
Дола билдијин гәдәр.

Идрак јолу — горхулу,
Күлүндән чохдур колу.
Кедәчәксән бу јолу
Кәлә билдијин гәдәр.

Нәјә кәрәк килејләр,
Бу габалар, бу сәјләр.
Билдикләрин бәс ејләр
Елә билдијин гәдәр.

Бу дүнјанын мин дону,
Мин рәнки, мин ојуну.
Дәрк едәрсән сән ону
Билә билдијин гәдәр.

Севинч дағына чыхсан
Санма дәррдән узагсан.
Бир күн ағлајачагсан
Күлә билдијин гәдәр.

4 ијул, 1992

Шәки

МӘКТӘБ ЈОЛЛАРЫ

(Ишләнмиш вариант)

А мәктәб јоллары, мәктәб јоллары,
Сиздә гар да көрдүм, думан да, чән дә.
Көнлүм јарпаг кими титрәјиб әсир
Јенә бу јоллардан өтүб кечәндә.

Ҷочуглуг күнләрим дүшүр јадыма,
Мәктәбә апармыш бу јоллар мәни.
Диләкләр гонарды гол-ганадыма,
Нечә учуарды хәјаллар мәни.

Һәр күн ики дәфә кечәрдим сиздән,
Һәр күн бир јүксәлиш, һәр күн бир сынаг.

Кедишим јункүлдү, кәлишимдә мән
Һәр дөфә бир пиллә артырдым анчаг.

А мәним ушаглыг, кәнчлик һәмдәмим,
Сән билсән нә гәдәр мәнә әзизсән.
Һәр кичик дашынын үстүндән азы.
Адлајыб кечмишәм мин бир дөфә мән.

Мән јарыб кечмишәм сәнин үстүнү
Бүрүјән думаны, бүрүјән сиси.
Сәнсән өмрүм боју, һәјатым боју
Кетдијим јолларын ән шәрәфлис!

А мәктәб јоллары, сизсиниз јалныз
Јарадан ишыглы истигбаллары.
Мәни мутлулуға сиз апардыныз,
А мәктәб јоллары, мәктәб јоллары.

ИЛК ЧЫҒЫР

(Ишләнгән вариант)

Јаваш-јаваш сөкүр дан,
Шөһәр галхыр ујғудан.
Ғапылар да ачылыр.
Будур чыхыр јоллара
Зәһмәтин өвладлары,
Онлар ачыр
Ғар үстүндә илк чығыр.

Бир аз кечир... Онларын ардынча чыхыр чөлә
ушаглар сәһәр-сәһәр,
Ачылмыш чығырларла онлар да күлә-күлә
мәктәбләрә кедирләр.

Кет, еј јаврум, гәлбини кәләчәјә бағла сән,
Чочуглуг һәјатынын ән ғажысыз чағыдыр.
Ачылмыш чығырларла бу күн дәрсә
кедирсән —
Сабаһ сән ачагагсан бу јолларда илк чығыр.

КИТАБ

Китаб досту, сирдашыдыр
Бу дүнјада һәр бир кәсин.
Елә инсан вармы көрән,
Чевирдији вәрәгләрдән
Ғәлби әсиб, титрәмәсин?!

О, өз ширин сөһбәтиндән
Нә усанар, нә јорулар.
Нә вахт ону данышдырсан,
Сәнә бир дост, јолдаш олар.
О, нә күсәр, нә инчијәр,
«Даим сәнә достам» — дејәр.

Китаб сәнә мүәллимдир,
Синәсиндә мин аләм вар.
О, сәни бир инсан кими
Каһ күлдүрәр, каһ ағладар.

Дили јохдур, о данышыр,
Һәр бир шејдән хәбәр верир.
Ата кими сәнә бә'зән
Китаб, доғру јол көстәрир.

Үрәји јох, сөһбәтилә
Дөјүндүрүр үрәкләри.
Ағылы јох, гарыш-гарыш
Кәзир анчаг о һәр јери.
Нәфәси јох, сөзләрилә
Ғәлбин үстә од јандырыр.
Чаны јохдур, нәзәриндә
Аләмләри чанландырыр.

Јалан демәз һеч, вердији
Һәр хәбәри о дүз верир.
Көзү јохдур, бу дүнјаны
Көрмәк үчүн о, көз верир.

ЈУНИС ДӘДӘ¹

Јунис дәдә шәкәр чәкди
Бу дүнјанын зәһәриндән.
Нәфсинә мејдан охујуб
Арынды дүнја кириңдән.

¹ Юнеско 1991-чи или «Јунис или» е'лан етмишдир.

Аллаһыңдан гәм диләди,
Өз-өзүнә гәсд еләди.
О, дәрди дә үстәләди,
Нәш'әләнди кәдәриндән.

Сәс верди ел һарајына,
Од вурду гәм сарајына.
Кечди ағлын о тајына
Идракынын чәпәриндән.

Јад зүлмүнү дада-дада,
Фәрг гојмады доста, јада.
О дурду бир бој учада
Аллаһ јазан гәдәриндән.

20 ијул, 1991

Ш ә к и

ГЕЈБДӘН СӘС

Гур'аны динләдим, нура бојандым,
Дили ганмасам да, мә'наны гандым.
Дүшдүм бирдән-бирә сәсин сәһринә,
Аңлаја билмәдим, онун сәһри нә?

Сәсин аловуна бүрүндү аләм,
Бир ону билдим ки, тилсимләнмишәм.

Сәсин аловунда пәршәләниб мән,
Дағлана-дағлана өлдүм-дирилдим.

Сөзләри билмәдән, дили билмәдән,
Мән нечә олду ки, мә'наны билдим?

Ишыг бу дүнјаны көстәрир бизә,
Өзү чисм кими көрүнмүр көзә.
О нечә кизлидир, о нечә ашкар?
Аллаһ кәламы да беләчә кизли,
беләчә ашкар.

Фикрим ганадланды, мәни учурду,
Бүтүн кұнаһларым үзүмә дурду.
Гејбдән сәс кәлди гулагларыма,
Бу сәс инамымы чәкди тарыма:
«Нәдир диләдијин галан өмүрдән —
Аллаһ дәркәһна һазырсанмы сән?»

1991

ДҮНӘН, БУ КҮН, САБАҢ

Чаван шаир гардашым
Јусиф Нәғмәкара

Аһ, бу күнүм, бу күнүм,
Сәни нечә сахлајым?
Әлдән учан кәпәнәк,
Вахты нечә һаглајым?

Дүнән дә вар, сабаһ да,
Бу күн варкән јох имиш.

Бу күн кәлди, кетди о,
Јајдан чыхан ох имиш.

Вахтын дәјирманында
Вахтын өзү дән олду.
Бирчә көз гырпымында
Бу күнүм, дүнән олду.

Бу күн — дәрилән кими
Әлдә солан бир чичәк.
Бир күн сонра дүнәндир,
Бир күн әввәл кәләчәк.

Сабаһым — арзулардыр,
Дүнәним — хатирәләр.
Бу күнүмсә — арада
Дуран дәрин дәрәләр.

25 декабр, 1992

БУГӘЛӘМУН

Достум Тејмур Хәлилбајли
де м и ш к ә н з

Һәр һаваја ојнајанын
Јухусу да ајыг олур.
Ода дүшсә бир парча даш,
Суја дүшсә гајыг олур.

Үсул елми үстәләрсә,
Ҳајыф елмә, һајыф дәрсә.
Алан дүзә күч кәләрсә,
Ансан оғлу јазыг олур.

Доғру ачы, јалан ширин,
Ғышы—исти, јајы—сәрин.
Дүз данышан кимсәләрин
Папағы да јыртыг олур.

Бу сүртүјүн мин бир үзү,
Дашдан кечәр амма сөзү.
От көрәндә гојун, гузу —
Су көрәндә балыг олур.

12 феврал, 1992-чи ил,

Ш а к в

БОРЧЛУДУР

Ел ағсаггалы Д. Илјас кишијә

Низам итиб, јаз ғыша јох,
Инди ғыш јаза борчлудур.
Тәзә мизан—тәрәзидә
Валлаһ чох, аза борчлудур.

Ҳөјүш һаггы дана-дана
Јаныг верди алышана.

Биз билмәдик, јана-јана
Јанан јанмаза борчлудур.

Бу дүнјадан дәм уманлар,
Мәни данлар, сәни данлар.
Өз-өзүндән утананлар
Бир утанмаза борчлудур.

Надан атын белиндәдир,
Һагг һагсызын әлиндәдир.
Көр дүнјамыз нә күндәдир,
Ганан ганмаза борчлудур.

14 ијул, 1991

А Н А

(Н ә г м ә)

Һәр өлкәдә анадыр
Ана дејилән ана.
Анамыз јер доланыр
Аналарын башына.

Бир ананын алғышы
Мин өвлада бәс едәр.
Бир ананын гарғышы
Бу дүнјаны тәрпәдәр.

Милҗон ана аһ чәкәр
Бир өвлад кунанындан.
Дүнҗа гара кеҗинәр
Бир ананын аһындан.

Һара кедир ичиндән
Јана-јана дүнҗамыз.
Аналар истәјинчә
Каш долана дүнҗамыз.

НӘНӘЛӘР

Сал гаҗадыр, лал гаҗадыр дөзүмдә,
Һәр аҗрыја синә кәрәр нәнәләр.
Өтәнләрдән мисал чәкиб астаҗа,
Бизә доғру јол көстәрәр нәнәләр.

Кеч јатса да, һамыдан тез ојанар,
Нәвәснин тәрәфиндә дајанар.
Баласыјла бәһсә кирәр нәнәләр,
Гулаг бурар, өјүд верәр нәнәләр.

Нәсилләри гучағында бәсләди,
Нәвәләри јахшылыға сәсләди,
Күл гохулу, бал әтирли нәнәләр,
О јухалы, о фәтирли нәнәләр.

Өзү көкдүр — будаглары нәвәләр,
Додағында ширин-ширин шивәләр,

Еј һағыллы, бајатылы синәләр,
Еј тахчалы, еј бохчалы нәнәләр!

1976

БИЗ ВӘТӘНЧИН ДОҒУЛДУГ

Вәтәнин архасында
Биз һәмишә дағ олдуг.
Вәтән бизимчин дејил,
Биз Вәтәнчин доғулдуг.

Тохунмасын бу јурда
Бир ан дүшмән нәфәси.
Кәлсин минарәләрдән
Аллаһү — Әкбәр сәси.

Башымызын үстүндә
Мәммәдәмин бајрағы.
Күллә горхар икиддән,
Күллә тутар горхағы.

Вәтән адлы очаға
Һәр күн исинмәк шәрәф.
Бу торпағын јолунда
Торпаға дәнмәк шәрәф!

АНА ЈУРДУМ

Аналарын лајласындан,
Бабаларын тарласындан,
Ел тојундан, ел јасындан
Сәни ичдим удум-удум,
Ана јурдум, ана јурдум.

Бағ күлүндә, дағ гарында,
Сел-суларын ахарында,
Палыдларын вугарында
Сәни көрдүм, ана јурдум,
Ана јурдум, ана јурдум.

Јај меһиндә, јаз шеһиндә,
Гушларынын чәһчәһиндә,
Ел гәминдә, фәрәһиндә
Сәни дудум, ана јурдум,
Ана јурдум, ана јурдум.

Фүзулинин «аһ» сәсиндә,
Үзејирин нәғмәсиндә,
Әләскәрин ләһчәсиндә
Сәни андым, ана јурдум,
Мәним андым, ана јурдум.

Көрпү чајдан узаг дүшүб

ҲАГҒЫ ЈОХ

Јад әлиндә тапданыркән шәрәф, шан,
Түркүн түрклә әдавәтә һаггы јох.
Һәр ишимиз башланыркән сыфырдан
Түркүн түрклә әдавәтә һаггы јох.

Дајағ олсун бу күн кәрәк сол саға,
Бу вәһдәтдән јурдумуза күн доға.
Бүтүн милләт дөнмәлијкән јумруға
Түркүн түрклә әдавәтә һаггы јох.

Тарих бизи имтаһана чәкиркән
Имдад умур һағгымыздан бу Вәтән.
Дүнја да һагг сәсимизә кар икән
Түркүн түрклә әдавәтә һаггы јох.

Сындырылды дәјирманда пәримиз,
Әсир олду дивә бизим Пәримиз.
Дағылыркән очағымыз, пиримиз
Түркүн түрклә әдавәтә һаггы јох.

Нә чох имиш бу торпаға көз дикән,
Баха-баха көзүмүзә мил чәкән.
Дүшмәнимиз достумуздан чох икән
Түркүн түрклә әдавәтә һаггы јох.

Синәсини јармалыјыг зүлмәтин,
Бу мәгсәдә кетдијимиз јол чәтин.
Һәр күн нечә шәһид верән милләтин
Бир-бирилә әдавәтә һаггы јох.

20 ијун, 1992

Ш ә к и

ВАЈ ҺАЛЫНА

Доғулдуғун, бөјүдүјүн Вәтәниндә
Һагг тапданыб, шәр удулса, вај һалына!
Сәхавәтин унудулса, гәм еләмә,
Ләјагәтин унудулса, вај һалына!

Имзасы вар јасда тојун, тојда јасын,
Бу гүтбләр бир-бириндән ајрылмасын.
Сәнә шорун баһалығы дәрә олмасын,
Јағын шорла бир тутулса, вај һалына!

Һәр сөһбәтин һәр мәчлисдә јери дејил,
Унутма ки, гочалырсан сән илбәил.
Јашыдларын сәнә күлсә, зарафат бил,
Балан јашлы чаван күлсә, вај һалына!

Һәјатындан килејләниб чох ағлама.
Өтәнләри јана-јана вараглама.
Арзуларын өлмәсинә јас сахлама,
Инам өлсә, иман өлсә, вај һалына!

Нөгсаныны үзә дејән намәрд дејил,
Қирајәдә јашадығын ев, јурд дејил.
Анан сәнә өкеј олса, бир дәрә дејил,
Заман сәнә өкеј олса, вај һалына!

Јанвар, 1989

ЈУХАРЫ

Пислик вар ки, јахшылыгдан јахшыдыр,
Бәдбәхтлик вар, сәадәтдән јухары.
Севкинин дә һәдәфини сечмәли,
Нифрәт дә вар, мәһәббәтдән јухары.

Зоракылыг баш апарса өлкәдә,
«Мәнәм» — дејә ат чапарса өлкәдә,
Буна гаршы гулаг қарса өлкәдә
Әсарәт дә һүрријәтдән јухары.

Сөз охунун өз һәдәфи, үнваны!
Өз вахтында сусдурмасан наданы,
Гудуз кими о, далајар дәрә јаны,
Қобудлуг вар, нәзакәтдән јухары!

Өмүр јолу — бир чыдырмыш, јарышмыш.
Јарышанлар сон мәнзилдә барышмыш.
Хејирлә шәр бир-биринә гарышмыш,
Хәјанәт вар, дәјанәтдән јухары.

Рәһм еләсэн әкәр залим дүшмәнә,
Зүлм еләдин һәм өзүнә, һәм мәнә.
Бу мәрһәмәт хәјанәтдир Вәтәнә,
Зүлм вар ки, мәрһәмәтдән јухары.

22 апрел, 1992

Ш ә к и

НИСБИЛИК

Күнәшә баханда гаралыр көз дә
Ишығын ичиндә зүлмәт олурмуш.
Ики севән гәлбин говушдуғу јер,
Қол диби олса да чәннәт олурмуш.

Әзәлдән нисбидир гара да, ағ да,
Јахын да, узағ да, тәпә дә, дағ да.
Дүнән бајрағ олан сөз бәд ајағда
Дөнүб бирдән-бирә гәләт олурмуш.

Нөкмү дашдан кечир јаланын, шәрин,
Руһу унудулду мүгәддәсләрин.
Амалы чибиндән јүнкүл кәсләрин
Ән бөјүк тәләби миннәт олурмуш.

Хејириндә, шәриндә вәһдәтдир аләм,
Бир учу севинчдир, бир учу әләм.
Гурулан тәләдә мәним бүдрәмәм
Мәним рәғибимә фүрсәт олурмуш.

Енишин гәдрини билдик јохушда.
Ағыл нә биликдә, нә дә ки јашда!
Дүнјанын аһәнки баһарла гышда,
Кәдәрлә севинчдә вәһдәт олурмуш.

Амалсыз, фикирсиз бир ешг, бир һәвәс
Өзү өз башына чүчәрә билмәз.
Милләт севкисилә силаһланан кәс
Өзү тәкбашына милләт олурмуш.

20 мај, 1992

ОЛАММАЗ

Ган баһасы, чан баһасы јығдығын
Сәрвәт олар, сәнә дәвләт оламмаз.
Бир мәгсәдлә бир һәдәфә дөјмәјән
Мин зәрбәдән бир кәрәмәт оламмаз.

Қишилији арадылар сәбирдә,
Үрәјими ганатдылар бу јердә.
Тәпәр јохдур һәр һарајда, һәширдә,
Һәр тәпәрдә әсл гејрәт оламмаз.

Чох кизләтмә өз ичиндә сән, сәни,
Јахшы көрүр ел көзләри, әзәни.
Кизләтмәмиш ел чувалда низәни,
Ахы нифрәт даим хәлвәт оламмаз.

«Ел бир олса, зәрби кэрэн сындырар»,
Ел күчүндә ел деди, сел күчү вар.
Беш нәфәрин јанмағындан нә чыхар,
Халг јанмаса дөнүб милләт оламмаз.

11 март, 1989

АМАН ҺЕЈ!

Севким мәнә ганад верди, учурду.
Мән өзүмдән јухарыјам, аман Һеј.
Сән гәлбимдә гәлбим кими вурмасан,
Бүтөв дејил, мән јарыјам, аман Һеј.

Өз әлимлә мөһүрләнир күнбәкүн,
Өз әлимлә бағладығым бу дүјүн.
Әјләчини гејб еләјән бир өмрүн
Гәза вуран гатарыјам, аман Һеј.

Нишан алдым, мән һәдәфи көрмәдим,
Зәрәр көрдүм, бир јол нә'фи көрмәдим.
Өз һиссимдән о тәрәфи көрмәдим,
Өз-өзүмүн чәпәријәм, аман Һеј.

Сән јохсанса... мән бир һечәм, һәдәрәм,
Сәнин үчүн бир тәләјәм, гәдәрәм.
Севким гәдәр, мәнәббәтим гәдәрәм,
Мән өзүмүн инкарыјам, аман Һеј.

Јесентуки
8 феврал, 1989,

ЕЛЧИЈӘМ

Гисмәтимин оғрусујам, доғрусу,
Заһирдәсә мән «тоҳанам», «алчыјам».
Бармағымы јаламадым бал тутуб,
Башгасына бал пајлајан балчыјам.

Әлиндәјәм мән тутулмуш ов кими,
Шүшәдәдир мәним чаным див кими.
Сән чевирдин тәләјимә севкими,
Мән тәләјин једәјиндә јолчујам.

Бу дүнјадан хош бир сифәт, үз умдум,
Чан јанғымы јелпикләјән сөз умдум.
Өнүмдәки сәадәтә көз јумдум,
Сабаһыма мин фал ачан фалчыјам.

Бир ешг илә мән дүшмүшәм јоллара,
Нижјәт һара, мәнзил һара, јол һара?
Ичимдәдир кечә, күндүз, ағ, гара,
Өз ағымдан өз гарама елчијәм.

1986

КӨҢНӘ ДӘРДЛӘ МӘН

Ичдим бирнәфәсә, јумуб көзүмү
Өмрүн бадәсини гуртагуртла мән.
Бир вахт дејәрдим ки, өлүм узагдыр,
Бәлкә гијамәтә галдым гурдла мән.

Севкимдән өзүмә бир гала гурдум,
Өмрү бу галада мән баша вурдум.
Дүнјаны өзүмә нарам бујурдум.
Јашадым һәјаты тәк бир шәртлә мән.

Бу јердә кәләфим јаман долашды,
Гәрәз зурна чалды, инам гол ачды.
Нејним, үрәјимә шүбһә јол ачды,
Бачара билмәдим о намәрдлә мән.

Көјүн јыртыг јери дүшдү башыма,
Сојуг су гатдылар исти ашыма,
Һәр күн бир тәзә дәрд чыхды гаршыма,
Бир кечә јатмадым көһнә дәрдлә мән.

1985

ИЛАҲИ

Адыны зикр едир кечәбәкүндүз
Ағачлар, јарпаглар, дағлар, илаһи.
Көнлүмү, руһуму апарыр сәнә
Кечдијим долама јоллар, илаһи.

Бир чана борчлујуг, ал чанымызы,
Алма әлимиздән иманымызы,
Арындыр, барындыр заманымызы,
Ачылыб гаршында әлләр, илаһи.

Ендириб зирвәдән дағы, јол етмә,
Ачкөз нәфсимизә бизи гул етмә.
Намәрди милләтә сән оғул етмә,
Јохса јазыг олар елләр, илаһи.

Ән бөјүк арзумуз: јол көстәр бизә,
Фөвгүнә учалаг, бу, јетәр бизә.
Сәни дәрк етмәјә ағыл вер бизә,
Дуасыз галмасын дилләр, илаһи.

Ујмајаг доланан чәрхи-дөврана,
Инамла, үмидлә әл ачдыг сана.
Көзүнү көјләрә дикән инсана
Дәрд јүкү олмасын илләр, илаһи.

Сән ишыгла долдур үрәјимизи
Биз сәндән умуруг диләјимизи.
Бир даһа гул едә билмәсин бизи
Гүзејдән баш алан јелләр, илаһи.

Ғалдыр пәрделәри сән көзүмүздән,
Милләт сечә билсин әмәли сөздән.
Чох ајры дүшмүшүк өз-өзүмүздән
Бизи өзүмүзә гајтар, илаһи.

15 декабр, 1992

ЈАС—ТОЈ

Долдур үрәјини севинчлә, долдур,
Бу һәјат енишли, јохушлу јолдур.
Дүнјада дәрд дә бол, фәрәһ дә болдур,
Һансыны көтүрсән, өз гисмәтиндир.

Бир чыдыр дүзүдүр бу һәјат, күлүм,
Бу јолу нәмәрлә баша чат, күлүм,
Өмрү мүфтә алдын, баһа сат, күлүм,
Мајасыз бу газанч — өз сәрвәтиндир.

Севинч ахтарырсан, ал, јасаг дејил,
Дәрд чәкән үрәкдән дәрд гачаг дејил.
Дүнја ики рәнкдир, тәкчә ағ дејил,
Бирини көтүрмәк чәһаләтиндир.

Бәхтијар, билдинми сән кимсән, нәсән?
Де һансы рүзкардыр башындан әсән?
Дүнјанын јасына, гәһ-гәһ чәкмәсән,
Дүнјанын тоју да мүсибәтиндир.

1978—1977

ДҮНЈАНЫН

Баш чыхармаг һәм чәтиндир, һәм асан
Иблисиндән, мәләјиндән дүнјанын.
Адәм сатды бир буғдаја чәннәти,
Тора дүшдү кәләјиндән дүнјанын.

Нә көзәлдир, үрәк кениш, сөз ачыг,
Јашамадым бир севдамы јарымчыг.
Әзаб адлы дәјирмандан нарын чых,
Кечәчәксән әләјиндән дүнјанын.

Арзум үчүн бир мәләјән чүјүрдүм,
О тәпәдән бу тәпәјә јүјүрдүм.
Нијә горхум кәфәнимдән?
Нә көрдүм
Бешијиндән, бәләјиндән дүнјанын?

Еј Бәхтијар, заман өмрү әридәр,
О дүнјаја кетмәмишдән чүрүдәр.
Архасынча палаз кими сүрүдәр
Бәрк јапышсан әтәјиндән дүнјанын.

1977

БӨЛ КӨРҮМ

«Бәхтим, мәнә јар ол», дејиб чағларам,
Јар олмаса де бәхтијар ол көрүм.
Кәләчәјә үмидими бағларам,
Бир ан сонра нә олачаг, бил, көрүм.

Јаз ајлары чағылдајан селмисән?
Бу дүнјаны ојунчагмы билмисән?
Һәјат сәни күлдүрәндә күлмүсән,
Һүнәрин вар, ағладанда күл көрүм.

Дунјамызы јаса, тоја бөлмүшүк,
Сөвдамызы ода, суја бөлмүшүк,
Өмрүмүзү күнә, аја бөлмүшүк,
Мин арзуја, мин диләјә бөл көрүм.

1974

ЈАЛАН ҲАКИМ ОЛУБ

Горху көлкәсинә сығынмыш бу күн
Сәдагәт, дәјанәт, мәнәббәт, аллаһ.
Јалан һаким олуб, бөһтан көзәтчи,
Чүрүјүр зинданда һәгигәт, аллаһ.

Әјри әјрилији јеридир даша,
Кечиб әјриликлә һамыдан баша.
Доғру һәсрәт галыб исти бир аша,
Көрән һара кедир бу милләт, аллаһ.

Һәфтәләр дәјишди, күнләр дәјишди,
Тәрәфләр дәјишди, јөнләр дәјишди,
Гибләләр дәјишди, динләр дәјишди,
Итә от верилир, ата әт, аллаһ.

Үнваны дәјишиб рәзаләтин дә,
Ғајмағ да сатылыр шор гијмәтиндә.
Инди сәдагәтин сәлтәнәтиндә,
Әјләшиб һөкм едир хәјанәт, аллаһ.

Һа чағыр, һа бағыр, јатан ајылмаз,
Јахшыны јамандан аыран олмаз.
Сатсан, үзүнә дә бахан тапылмаз,
Нечә учузлашыб ләјәгәт, аллаһ.

Јаланлар һәгигәт гијәфәсиндә,
Јекләр чөвлан едир шеш ханәсиндә.
Оғрулар, әјриләр зәманәсиндә
Әјрилик сајылыр фәрасәт, аллаһ

9 ијул, 1989

КЕН ДҮШӘ

Ачаммадым бир гапыны әзабсыз,
Һеч олмады кәдәр мәнән кен дүшә.
Өмрүм боју бир диләјә чан атдым,
Суладығым сүнбүлүмә дән дүшә.

Кечдим нечә доланбачдан, долајдан,
Сечилмәди күн һәфтәдән, ил ајдан,
Бағырырам, ичимдәки һарајдан
Буз бағлајан көнүлләрә үн дүшә.

Инди даһа дөјүшүрәм дөзүмлә,
Өз әлимлә өзүмәдир бу һәмлә.
Дөзүм битди, горхурам ки, өзүмлә
Гәдәримин арасына ган дүшә.

Ган гоһујур заманәнин јелләри,
Гум кәтирир, лил кәтирир селләри.
Нејләјирәм, гәм мөһүрлү илләри
Гисмәтимә көзләдијим ан дүшә.

Өз јолуну һеч азмады бу кәрдиш,
Зәмим јанды, тахылымы бичмәмиш.
Нә олар ки, бу дүнјадан көчмәмиш
Мәним һәсрәт гүзејимә күн дүшә.

7 феврал, 1986

ЧАШЫБ МӘНИМ КИМИ...

Киминсә әзабы, фәлакәтијмиш
Сәадәт гушунун јеми, сән демә.
Онун да сону вар, гәмлә гуртарыр
Һәр күнүн, һәр ајын дәми, сән демә.

Өлүмә кедирик доғулан анда,
Елә бил тәрсинә дөнүр заман да.
Нәјинсә изинә дүшүб тапанда
Итир бу дүнјанын чәми, сән демә.

Һамы елә билир бир о, беш мәнәм,
Һәр јердә, һәр заман анчаг баш мәнәм,
Елә билирдим ки, тәк чашбаш мәнәм,
Чашыб мәним кими, һамы, сән демә.

Көчүб рө'јалара үмидләримиз,
Дәјишиб јерини хејир-шәримиз.
Валлаһ, өзүмүзү унутмушуг биз,
Учуб ағлымызын дамы, сән демә.

Енишин ардыдыр һәр дик, һәр јохуш,
Туфан дедијимиз сүкутдан гопмуш.
Аталар дүз дејиб, тәрс гојулубмуш
Бинәдән дүнјанын хымы, сән демә.

15 ијун, 1986

ҺАРА КЕДИР?

Тәбиәтин сүмүјүнә дирәндик,
Илијини сорасыјыг, сорасы.
Әлимизлә бу анамыз торпағын
Дағланмамыш көрән галды һарасы?

Тәбиәтә инсан кими күнү јох,
Зүлмүмүздән рүзкары јох, күнү јох,
Бу дүнјанын әввәли јох, сону јох,
Вар олармы јохла јохун арасы?

Тале бизим гәсдимизә күлүркән,
Доғанагдан кечә билмәз бу өркән.
Торпағын да өлдүјүнү билиркән,
Сөз галмады бу дүнјадан сорасы.

Инсан оғлу газананда удузар,
Гәдәринә җазыланы ким позар?
Бу дүнҗанын мин сифәти, рәнки вар,
Гисмәтимиз — ағындан чох, гарасы!

Јаранышдан биз өвладыг, о — ана.
Бу ситәми нечә гыҗдыг биз она?
Һара кедир о, фырлана-фырлана
Синәсиндә чалын-чарпаз җарасы?

ДЕЈИЛ

Адыны һәр җердә зикр едән үрәк,
Әһдиндән, сөзүндән дөнәри дејил.
Сәни сәнә лајиг ешг илә севмәк,
Ахы, һәр оғулун һүнәри дејил.

Бу јолун әзабы, мәшәггәтилә
Чатдым бу мәгама отуз беш илә.
Севдикчә билирәм, бу севким һәлә
Сәнин сәнлијинә җетәри дејил.

Күнәшдән җаыныб гызындым јенә,
Сәнин думанына, сәнин көлкәнә.
Ајрылыг — мә'нәви өлүмдүр мәнә,
Өлүм — дәрдләримин бетәри дејил.

Бу севки — өз мәғзим, өз фитрәтимдир,
Бу севки — өзүмә сәдагәтимдир.
Бу севки — кәлмеји-шәһадәтимдир,
Бу севки — зөвгүмдән өтәри дејил.

19 ијул, 1989

ТАЧ ОЛУР

Ријакарлыг ат чапанда дөрд җана
Һәгигәтин гәләбәси күч олур.
Үрәјини кизләдәнләр ағыллы,
Өз сөзүнү үзә дејән «кич» олур.

Һәгигәтә гәсд еләјән һәр рәзил,
Тамаһынын нөкәридир мүттәсил.
Көзү тохлар јохсулса да ач дејил,
Нәфси ити вар саһиби ач олур.

Инсан оғлу дәм тутанда һәр дәмә,
Сөз рәнкини дәјишәрмиш һеч демә.
Һәр никаһсыз доғулана бич демә,
Өз көкүндән ајрыланлар бич олур.

Һәгигәтдир — зүлмә, зора туш олан,
Ағ јаландыр — һәр мәгамда баш алан.
Унудуруг, су дибиндә даш олан
Үзә чыхса баша гонан тач олур.

5 ијун, 1990

Ш а к и

ДҮНЈА

Јолунда сабитдир, анчаг инсаны
Каһ јохуша салыр, каһ дүзә дүнја.
Бир үзү кечәдир, бир үзү күндүз,
Дајаныб өзүлә үз-үзә дүнја.

Каһ сәни вар саныр, каһ да јох саныр,
Өзү өз ичиндә кизли сахланыр.
Каһ зарафат едир, каһ ачыгланыр,
Тәпәдән дырнаға мө'чүзә дүнја.

Өзү мүәммадыр, сөзү тапмача,
Оғул истәјирәм ондан баш ача.
Аһыла аһылдыр, гочаја гоча,
Чавана көрүнүр тәптәзә дүнја.

Бәхтијар, гүдрәтин әглә күвәнди,
Көјләрин әсрары јерләрә енди,
Бир түкдән асылыб тәләји инди,
Инсан әмәлинә каш дөзә дүнја.

Май, 1970

СӨЗ ОЛУБ

Күрсү галыр, отуранлар дәјишир,
Кәлән дејир, кәлишимлә јаз олуб.
Бирчә или баша вуруб гышгырыр:
«Дәјишдирдим, әјри дөнүб дүз олуб».

Сән јаланын бојуна бах, әј аллаһ,
Диванына, тојуна бах, әј аллаһ.
Дүшдүјүмүз ојуна бах, әј аллаһ,
Отуз илин фаһишәси гыз олуб.

Ипәк имиш ачылмамыш барама?
Һәр чичәкдән мөлһәм олмаз јарама.
Һәр дәниздән сән мирвари арама,
Јахшы писдән, гызыл мисдән аз олуб.

Алгышлара, тә'рифләрә ујма чох,
Нүфузуну дағ башына гојма чох.
«Мән, мән» дејә өз дөшүнә дөјмә чох,
Һансы сәрчә ләпириндән из олуб?

Көрдүм вахтын фитнәсини, фе'лини,
Еј Бәхтијар, сахла көрәк дилини.
Сындырыблар һәгигәтин белини,
Инди дөнүб ағызларда сөз олуб.

1988

ДЕЈИЛМИ?

Өмүр башдан-баша, бешикдән—гәбрә
Һәјатын севинчи, гәми дејилми?
Өлүм бир өмүрлүк изтирабларын —
Ағрынын, ачынын чәми дејилми?

Мә'нәви дүнјаја галхыб учалмаг
Ганадлы дүҗҗа гисмәтдир анчаг.
Беләјсә, өмүрдән, күндән кам алмаг
Һәр қәсин арзусу, камы дејилми?

Кечир мәгамлар да күндә јүз әлдән,
Һансы кизли әлдир позан, дүзәлдән.
Сәнин күвәндијин дүнја әзәлдән
Әкилән, бичилән зәми дејилми?

Ајаглар алтында јер олду тапдаг,
Сиррини, мәғзини билмәдик анчаг.
Тапдаг етдијимиз бу гара торпаг
Әбәди мәнзилин дамы дејилми?

Дамымыз үстүндә кәзәр, һеј кәзәр,
Һәрә өз гәлбијчә бир мәнзил бәзәр.
Торпағы сормагдан етмәдик һәзәр,
Бу да ағлымызын кәми дејилми?

Өтәри мәнзилдә гәдәр һөкм едәр,
Кимимиз бал ичәр, кимимиз зәһәр.
Әбәди мәнзилдә һамы — бир нәфәр,
Бир нәфәр өзү дә һамы дејилми?

22 феврал, 1986
Тесентуки

ДАН ОЛМУШАМ

Кәдәримин зирвәсиндә
Бирдән дөнүб шән олмушам.
Аллаһ кәссин бу шәнлији,
Әһдимдән дөнән олмушам.

Һагг зорланыб, зор һагланыб,
Сабаһыма јол бағланыб.
Дәрд ичимдә пардагланыб,
Дәрдлә өјүнән олмушам.

Билә-билә, гана-гана,
Бу әзабдан јана-јана,
Мән өзүмү дана-дана
Өз-өзүмдән кен олмушам.

Өмүр јанды өз јағында,
Бир диләјин сорағында.
Кечәнин оғлан чағында
Мән ағаран дан олмушам.

30 ијул, 1989

ӨЗ-ӨЗҮНӘ АШМАДЫР

Һәјат — башдан ајаға,
Дүјүндүр, долашмадыр.
Өмүр јолу — өзүнлә
Вурушдур, далашмадыр.

Јорулдуг заман-заман
Бу вурушдан, бу галдан,
Өмүр јолу — мәһулдан
Мә'лума јол ачмадыр.

Өмүр јолу гара, ағ,
Чох чәтиндир баш ачмағ.
Каһ өзүнлә барышмағ,
Каһ өзүндән гачмадыр.

Артдыгча кұнаһымыз,
Бизи јахды аһымыз.
Ешгдир пәнаһымыз
Ешг — өзүнү ашмадыр.

3 март, 1986:

ИНСАН—КӨЈДӘ АЈ КИМИДИР...

Чәмәнликдә кұл-чичәјин
Сағ-солунда әләфи вар.
Дүнјада һәр бәдбәхтлијин
Һәм зәрәри, һәм нәф'и вар.

Вахт һәкимләр һәкимидир,
Һәјат, варкән јох кимидир.
Јајдан чыхан ох кимидир,
Һәр өмрүн өз һәдәфи вар.

Үрәкдәдир сөзүн көкү,
Ајыра бил түкдән түкү,
Чох ағырдыр амал јүкү,
Чәкә билсән шәрәфи вар.

Үрәк фикрин тилсимидир,
Һәр гаты бир лај кимидир.
Инсан — көјдә Ај кимидир,
Көрүnmәјән тәрәфи вар.

Ијун, 1978

АМАЛЫ ЈОХ

Адам вар ки, бу дүнјаја
Чавабы вар, суалы јох.
Өз ағлындан чох разыдыр,
Имканы вар, камалы јох.

Халгы јүз јерә парчалар,
Јүз архы бир арха чалар.
Чәнуби јох, шималы вар,
Чәнубу вар, Шималы јох.

Дили узун, ағлы көдәк,
Сәрвәти вар этәк-этәк,
Ири ешшәк арысы тәк
Нештәри вар, балы јох.

Архасы вар, көмәји вар,
Өз һәкими, дәлләји вар,
Бу һәпәндин һәр шеји вар,
Амма тәкчә амалы јох.

5 август, 1991

НӘ ФӘРГИ ВАР?

Һәр әввәлин бир сону вар
Доғулмусан, өлмәлисән.
Кәлмәјини кимсә билмәз,
Кетмәјини билмәлисән.

Дүнјанын ағ, гарасында,
Бүтөвүндә, парасында,
Јохла варын арасында
Фәрги даныб силмәлисән.

Өз јолујла чарх фырланар,
Сәни данар, мәни данар.
Дүнја үчүн нә фәрги вар
Ја ағыллы, ја дәлисән.

Сонда бирдир гәлбин һалы —
Һәм севинчи, һәм мәлалы.
Мәзнәкә вар, ағламалы,
Фачиә вар, күлмәлисән.

27 ијул, 1992,

Ш ә к и

КӨРПҮ ЧАЈДАН УЗАГ ДҮШҮБ

Достум Н. Ширмәмәдә

Һәлә тохум чүчәрмәмиш,
Тарламыза алаг дүшүб.
Башымыз да даз олалы,
Әлимизә дараг дүшүб.

Хәјалларым — ганад-ганад,
Әтәјимдән дартды һәјат.
Дүнәнимә Дүр ат, Гыр ат,
Бу күнүмә улаг дүшүб.

Әлим үзүлдү диләкдән,
Дилим јанды «кәл» —
демәкдән.
Өз һаггыны көзләмәкдән
Һаггын көзүнә ағ дүшүб.

Бу тајда сән, о тајда мән,
Үзәммәдим бу чајда мән.
Өмр әритдим һарајда мән,
Көрпү чајдан узаг дүшүб.

Декабр, 1992

ДӘДӘСИННИН МАЛЫ КИМИ

Синәмиздә ат чапдылар
Гулдарлыгын гулу кими.
Һаггымызы унутдулар
Итән гәбрин јолу кими.

Су гатдылар ашымыза,
Гыјдылар көз јашымыза.
Јағдырдылар башымыза
Бөһтанлары долу кими.

Ганымызы һеј сордулар,
Кә'бәмизи учурдулар.
Бизи јаманча гырдылар,
Гаратикан колу кими.

Көксүмүздә синә дағы,
Биз јашадыг гул сајағы.
Кәлән сатды бу торпағы
Дәдәсиннин малы кими.

7 ијул, 1991

Ш ә к и

ИНСАН КИМИ САХЛА МӘНИ

Улу тапры, көмәјим ол,
Арзума адахла мәни.
Мәни инсан јаратмысан,
Инсан кими сахла мәни.

Көл олмушам дама-дама,
Мәлһәм гојма сән јарама.
Бу севдаја, бу мәрама
Даһа бетәр бағла мәни.

Фикирләрим гатар-гатар,
Бири атар, бири тутар.
Јахынлара әлим чатар,
Говушдур узагла мәни.

Еј үмидим, еј күманым,
Сөзүм һагса, нечә даным?
Гурбан олсун һагга чаным,
Наһаг ишдән сахла мәни.

Ијул, 1991

Ш ә к и

МЭН НИЈЭ БЕЛЭЈЭМ?

Мэн нијэ белэјэм?

Гара бэхтимдэн
Бирјоллуг усаныб үзүлүшмөдим.
Намыны хисс едэн, баша дүшэн мэн,
Өзүмү бир дэфэ баша дүшмөдим.

Ишэ бах! Нағлыјкэн олмушам наһаг!
Һәмдәмни јанында ғысадыр дилим!
Сонсуз сәфәрдејәм,
билинмир анчаг,
Сонунчу дүшәркәм, ахыр мәнзилим!

Мәнзил ахтарыркэн арзуларыма,
Дөнүб өзкәләрә мәнзил олмушам.
Дәлди гулағлары наләм, фәрјадым,
Бәмә гача-гача мән, зил олмушам.

Үрәк парчаланды, өмүр кәдәлди,
Өз арзум чүчәрди, бағрымы дәлди;
Намыја, намыја јазығым кәлди,
Амма өз-өзүмә гатил олмушам.

Ашды чылғынлығым јенә дә һәддән.
Бу дәрдим од алыб јанды о дәрддән.

Ајылтмағ истәдим халғы гәфләтдән,
Һеч демә, мән өзүм гафил олмушам.

Бәхтијар, әлимдә гәзәб гамчысы,
Көзүмдә гәлбимин атәш ламчысы.
Бир јандан өзүмүн иттиһамчысы,
Бир јандан өзүмә вәкил олмушам!

* * *

Севдим, учалмадым, алчалдым анчаг —
Бу ешгин күчүнә мән, мән олмушам.
Сән бир таледәки дөнүклүјә бах,
Севдијим инсана дүшмән олмушам.

* * *

Мәни вурмағ үчүн ишә бахын ки,
Ешгим, дост әлиндә ғылынч олубдур.
Намынын башыны учалдан севки
Мәнимсә башыма гахынч олубдур.

КИЛИД

— Сән мәни намыја ғысгандын, јетәр.
Нәдир бу шүбһәләр, бу үзүнтүләр?
Бир белә ғысганчлыг нәјә кәрәкдир?
Сәни дә, мәни дә мәһв едәчәкдир.
Мән ки сәнинкијәм

кет, архајын кет.

Нә өзүнү инчит,
Нә мәши инчит!
— Севирәм,
Нә лүзүм сөзә, өјүдә?
Мәним гысганчлығым севкимин өзү!
Вурулан килидин бөјүклүјү дә —
Горунан сәрвәтин дәјәр өлчүсү!

Декабр, 1973

МӘСАФӘДӘ МӘСАФӘСИЗЛИК

Сәндән мәсафәчә чох узагдајам,
Сән дәниз јанында, мәнсә дағдајам.
Бу узаг мәсафә араны гырмыр,
Күлүм, сәни мәнән, валлаһ, ајырмыр.

Әксин каһ солумда, каһ сағымдадыр,
Сәсин сәһәр-ахшам гулағымдадыр.
Јарлаг пычылтысы адыны чәкир,
Бахышын јүз јердән мәнә көз дикир.

Белә истәјирәм, белә мән өзүм,
Көрмәк истәмирәм сәнсиз кимсәни.
Јатырам, елә ки, јумулур көзүм,
Валлаһ, јухумда да көрүрәм сәни.

Арзумун башына дөнүб-доланмаг
Ади вәрдишимдир...

Нә имиш анмаг?
Ишыг сүр'әтиндән мин дәфә тезлик!
Севмәк — мәсафәдә мәсафәсизлик!

16 ијул, 1991

* * *

Бу хисләт, бу гаш-көз, бу үз, бу үнван
Дедим, бир кимсәдә һеч ола билмәз.
Мәним үрәјимә бу гәдәр јатан
Икинчи бириси доғула билмәз.

Изтираб о гәдәр, дөзүм бу гәдәр,
Бу бојда севдаја көнүл дә дарды.
Бу гәдәр эзаба дөзән үрәкләр,
Валлаһ, даш олсајды чохдан сынарды.

Бизи сындырмады бунча эзаблар,
Дәрдин агрысы вар, амма сәси јох.
Биз дөздүк, сәбримиз, ирадәмиз вар,
Севкинин сәбри јох, ирадәси јох.
Бәс нечә олду ки, о да сынмады?
Јолундан бир зәррә о, јајынмады?

Чүнки чан атмадыг биз һеч саһилә,
Үмиди арзуја бир ада билдик.
Бу бөјүк севкини мән вәфам илә,
Сәнсә дөзүмүнлә... јашада билдик.

15 ијул, 1991

Ш ә к и

КӨЗЛӘМӘ САЛОНУ

Сәнә ширин-шәкәр диләјимиздән
Сәадәт сарајы тикдирмишәм мән.

Севиб-севилмәји бачармајанлар
Кендән бу сараја бахыб гысганыр.
Күлүм, отаглара баш вурмајанлар
Сәни һәгигәтән бәхтәвәр саныр.

Сәнә һәсәд чәкән достун, дүшмәнин
Билмәди, интизар көз дағын олду.
Көзләмә салону сарајда сәнин
Ән көзәл, ән бөјүк отағын олду.

15 август, 1991

Ш ә к и

СӘН, СӘНСӘН АНЧАГ

Көрдүјүм јүзләрлә гадынлар кими
Нәш'әли, кәдәрли, ади гадынсан.
Сән дә онлар кими, лап онлар ким?
Шәкәрли, зәһәрли, ади гадынсан.
Көнлүмү көзүмдән биләнсән, анчаг,
Сән, сәнсән анчаг.

Һамы тәк сәнин дә гышын, јазын вар,
Енишин, јохушун, чохун, азын вар.

Һамы тәк сәнин дә өз өмүр јолун,
Агрылы, агрысыз алын јазын вар.
Агрыны кимсәјә демәјән күлүм,
Севинчи һамыјла бөләнсән анчаг.
Сән, сәнсән анчаг.

Билирәм, сәнин дә башгалары тәк
Мин гајғын, мин дәрдин, мин бир гәмин вар.
Күлләрдән ширәләр чәкән ары тәк
Идрак дүнјасында өз аләмин вар.
«Өл» — десәм, мәнимлә өләнсән, анчаг.
Сән, сәнсән анчаг.

Минләрдән бирисән башгаларыјчүн,
Мәнимсә минләрдән сечиләнимсән.
Билирәм, дүнәндән даһа чох бу күн
Мәним һәр дәрди ми сән бөләнимсән.
Ахан көз јашымы силәнсән, күлүм.
Сән, сәнсән, күлүм.
Дајагсан, мајаксан дәрдли гәлбимә,
Бәнзәдә билмирәм сәни һеч кимә.

14 август 1991

Ш ә к и

СӘНСИЗ

Сәнсиз бир чәллад кими
Дүнја дурур үзүмә.
Сәнсиз мәним өз евим
Гүрбәт олур өзүмә.

Јалңыз сәнин јанында
Мән һарајам, һәширәм.
Сәнсиз мәним өзүм дә
Дөнүб мәнсизләширәм.

Сәнсиз мәним өзүмә
Өзүм белә сирр олур.
Мин-мин фикрим, хәјалым
Сәнсиз дөнүб бир олур.

Сән дә мәнсиз бу дәрди
Мәним гәдәр чәкәнсэн.
Мәним илким дә сәнсэн,
Мәним сонум да сәнсэн.

21 август, 1998

ҺАРАЈ

Муғам, гурбан олум сәнин јанғына
Бу оду, јанғыны һардан алмысан?
Сән нәсэн?

Билмирәм нә дејим сәнә?
Јухуму, керчәкми, ја хәјалмысан?

Сәсин көнлүмүзә долур кизлинчә
Бағлајыр бу күнә дүнәнимизи.
Көзә көрүнмәјән бу сәсләр нечә,
Нечә көз көрәси јандырыр бизи.

Билмирик үрәјә нә заман кечиб,
Бир дә көрүрүк ки, өз һөкмүндәдир.
Көзә көрүнмәзин, гулагдан кечиб
Чанда ојатдығы бу туфан, нәдир?

Бу туфан, сөз ачыр көнлүмә Ондан.
Дурур көз өнүмдә боју, гамәти.
Сәсләрин ән зәриф бојаларындан
Бојланыр үзүмә онун сурәти.

Муғам, гурбан олум сәнин јанғына
Јандыр үрәјими, гандыр ағлымы.
Мин чығыр көрүнүр көнүлдән она
Үрәји сындырма, сындыр ағлымы.

Өз көнлүм мәрд олса намәрдим олмаз,
Дәрд мәни өлдүрсә бир дәрдим олмаз.
Бу күн хәзан вуран бағ кимијәм мән,
Бир јетим сөвдамын ситәмијәм мән.

Јанырам, сүнәси чадар јер кими
Бир ичимлик сују мән һардан алым?
Бир сығала һәсрәт јетимләр кими
Онун јанындадыр фикрим, хәјалым.

Бурдакы сәлигә дәрдим, гәнимдир,
Ордакы тоз-торпаг зијнәтдир мәнә.
Бурдакы сәринлик чәһәннамимдир,
Ордакы истилик чәннәтдир мәнә.

Кәдәрдән дамғалы, мөһүрлү сәсләр
Тәпәдән дырнаға гәм шәләләси!
Бу сәһирли сәсләр, бу сирли сәсләр
Онун нәләсидир, онун нәләси!

Һарај чәк дәрдимә, Муғам, һарај чәк,
Бу сыныг көнлүмә бир аз сығал чәк.
Буланыг фикрими сәсин дурулдур,
Сән онун руһуну руһума долдур,

Мән дә онун кими дүшүнүм, һарај!
Һарај, гибләм һарај, өз јөнүм һарај!
Үрәкдән дөнәли дөндүм өзүмдән,
Ағылдан үрәјә бир дөнүм һарај!

24 август, 1992

Ш ә к и

ӘВӘЗИМ

Илләрлә арханча кәздим, доландым.
Ғачарын мәнәмсә, учарым сәнсэн.
Сәндәдир «Сим-симим», сиррим, тилсимим,
Мән бир килидәмсә, ачарым сәнсэн.

Сахсыјам, көвһәрәм, билмирәм нәјәм,
Мәни чох баһаја аланым сәнсэн.
Тарам, каманчајам, каманам, нејәм.
Мәни дилләндириб чаланым сәнсэн.

Сәндә әримишдим, сәндә доғулдум,
Диләм, әввәл сөзүм, сон сөзүм сәнсэн.
О гәдәр сәнинлә һәмәһәнк олдум,
Һарда мән јоһамса әвәзим сәнсэн.

30 ијул, 1992

Ш ә к и

СӘНСИЗЛИЈИН ИЧИНДӘ

(Н ә ғ м ә)

Итди, тамам јох олду
Ағыл бејин ичиндә.
Мән өзүмү итирдим
Сәнсизлијин ичиндә.

Һаггын јаман бағлады
Һагга кедән јолуму.
Үрәјим ган ағлады,
Сарыдылар голуму.

Даныр, дуруб үзүмә
Бу күнүмү үрәк дә.
Бир көзүм кечмишдәдир,
Бир көзүм кәләчәкдә.

Инди мәним өзлүјүм
Өзүмә намәрд олуб.
Өзүмсүзлүк дәрд дејил,
Сәнсизлијим дәрд олуб.

8 август, 1992

ФИКИРЛӘРИН ТҮНЛҮҮҮНДӘ

Фикирләрин түнлүүндә
Кедә-кедә јол азышам.
Мән газанмаг һәвәсиндә
Мајамы да удузмушам.

Нијә чашдым, нәдә чашдым?
Чан евимдән узаглашдым.
Куманым јох сабаһыма,
Удузмушам күнаһыма.

Дүшмән олуб инди мәни
Һәдәләјир хатирәләр.
Өз әлимлә өз башыма
Од әләјир хатирәләр.

Сәбр еләдим, көмәк умдум,
Бу тәмкиндән, бу дөзүмдән.
Фикирләрин һачасында
Ахыр күсдүм өз-өзүмдән.

Ән ағрылы күнләримдә
Куман јери мәнә сәнсэн.
Бу күн мәни өз-өзүмлә
Барышдыран јенә сәнсэн.

8 август, 1991

Ш ә к и

КІТАБЫН ИЧИНДӘКІЛӘР

Ағрылар ачылар

Иман тәмәли	3
Шәр-шејтана, хејир аллаһа	5
Һәм, оғул, һәм ата	8
Унутганлыг	11
Чәллад Јазов	14
Јениләшмиш Иттифаг	14
Вәтән Мәчнунлуғу	15
Анан өлсүн, ај Вәтән	17
Һәлә күнаһкарыг	19
Гардашдан килеј	21
«Медаллы диләнчи»	22
Өз-өзүнү танымаг	24
Әкәр горунмазса истиглалымыз	24
Алвер	27
Көләлијә сәдагәт	29
Дағылан һејкәлләр	31
Унутулсун унутганлыг	32
Тәзәдән јаратсын јарадан бизи	34
«Парчаландыг»	36
Азәрбајҗан әскәри	37
Чәмилә	38

Сандыгдан сәсләр

Вәкил	39
«Гәлбим нә гәдәр»	40
Өзкә лиманлара	41
«Деди:—ағлым ора вармаз»	41
Өмүрлә өдәдик	42
Алуштада Әмәтхан Султанын мөзары өнүндә	43
Аллаһу-әкбәр	46
Тарих	47
Инамла	47
Һөрүмчәк тор бағлады	48
Чәлдә һагг ахтарма	50

Гәзәб борчумуз	51
Јох	51
Дамчы-дамчы	52
Соған	54
Ајы	56
Гит'ә	56
Һ. Чавидә	57
Вар-јох	57

Биз һаггын оғлујуг

Үмидә һејкәл гојун	58
Гәм-шадлыг	59
Өлүләр јашајыр јаддашымызда	61
Вәтән олмаз	62
Вәтән	63
Биз һаггын оғлујуг	64
Ишыг ахтарырсан	64
Талемн, гәзамы?	65
Јунис Карваны	66
Ојун	67
Билмәк—инанмамаг	69
Су-һава	70
Вәтән маршы	70
Азәрбајчан	71
Бир дүјғуда беш дүјғу	72
Бу вәһдәтдә	73
Јазла гыша бир ағыл	73
Билә билдијин гәдәр	74
Мәктәб јоллары	75
Илк чығыр	76
Китаб	77
Јунис дәдә	78
Гејбдән сәс	79
Дүнән, бу күн саһаһ	80
Бугәләмун	81
Борчлудур	82
Ана	83
Нәнәләр	84
Биз Вәтәнчин доғушдуг	85
Ана јурдум	86

Көрпү чајдан узаг дүшүб

Һаггы јох	87
Вәј һалына	88

Јухары	89
Нисбиллик	90
Оламмаз	91
Амаһ һејл	92
Елчијәм	93
Көһнә дәрәдлә мән	93
Илаһи	94
Јас-тој	96
Дүнјанын	96
Бөл көрүм	97
Јалаһ һаким олуб	98
Кен дүшә	99
Чашыб мәһним кимн	100
Һара кедир?	101
Дејил	102
Тач олур	103
Дүнја	104
Сөз олуб	104
Дејилми?	105
Дан оямушам	107
Өз-өзүнү аһмадыр	107
Инсан—көјдә ај кимидир	108
Амалы јох	109
Нә фәргн вар?	110
Көрпү чајдан узаг дүшүб	111
Дәдәсиннн малы кимн	112
Инсан кимн сахла мәһн	113

Фикирләрин түнлүјүндә

Мән һијә беләјәм?	114
Килид	115
Мәсафәдә мәсафәсинзлик	116
«Бу хисләт»	117
Көзләмә салону	118
Сән, сәнсән анчаг	118
Сәнсиз	119
Һарај	120
Әвәзим	122
Сәнсизлијин ичиндә	123
Фикирләрин түнлүјүндә	124

Bəxtiyar Vahabzadə
UMİDƏ HEYKƏL QOYUN
(Yeni şe'rlər)
Türk dilində
Bakı—Yazıcı—1993

Бəдии редактору *Е. Исмајлов*
Техники редактору *Нəриман Вейсəлоғлу*
Корректору *Н. Мəһдијева*
Мəтбəə директору *Муса Нəбијев*

Яғылмаға верилмиш 7. 07. 1993-чү ил. Чапа имзалавмыш 17. 1993-чү ил. Қағыз форматы 70×108,³². Мəтбəə қағызы № 1. Шриф гарнитуру əдəби јүксəк чап үсулу илə. Шəрти ч. в. 5,60. Учот н вэрəги 4,0. Тиражы 8.100. Сифариш № 385. Гимəти мугавилə илə.

Азəрбајчан Республикасы Мəтбуат вə Информасија Назирлији.
«Јазычы» нəшријјаты, 370005, Бақы, Натəван мєјданы, 1.
1 №-ли мəтбəə, 370005, Бақы, Əли Бајрамов күчəsi, 3.

